T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÖĞRETMENLERDE DİNDARLIĞIN PROSOSYAL DAVRANIŞLARA VE MUTLULUĞA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

NURSEDA ONUR

İstanbul, 2026

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÖĞRETMENLERDE DİNDARLIĞIN PROSOSYAL DAVRANIŞLARA VE MUTLULUĞA ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

NURSEDA ONUR

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı: PROF. DR. ALİ AYTEN
2. Üye: PROF. DR. ALİ ULVİ MEHMEDOĞLU
3. Üye: PROF. DR. ÜMİT HOROZCU

İstanbul, 2026

ÖZET

ÖĞRETMENLERDE DİNDARLIĞIN PROSOSYAL DAVRANIŞLARA VE MUTLULUĞA ETKİSİ

Bu araştırmada öğretmenlerde dindarlık, prososyallik ve mutluluk arasındaki ilişkiler ile bu değişkenlerin yaş, cinsiyet, medeni durum ve branş gibi sosyo-demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Araştırma grubu Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ve özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışmaya 2025 bahar döneminde İstanbul ili Fatih ilçesinde görev yapan 394 öğretmen katılmıştır. Veriler anket tekniğiyle toplanmış; veri toplama aracında Kişisel Bilgi Formu, Prososyallik Ölçeği, Dindarlık Ölçeği ve Oxford Mutluluk Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS programından yararlanılmış; bağımsız örneklemler t-testi, tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ve değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Bulgulara göre prososyallik ile dindarlık, prososyallik ile mutluluk ve dindarlık ile mutluluk arasında pozitif yönlü ilişkiler tespit edilmiştir. Temel değişkenler ile sosyo-demografik değişkenler arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öğretmenlerin prososyallik düzeyleri ve mutluluk düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermemiş; buna karşın erkek öğretmenlerin dindarlık düzeyleri kadın öğretmenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Yaş arttıkça dindarlık ve mutluluk düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir. Genel olarak, öğretmenlerde dindarlık düzeyi yükseldikçe prososyallik ve mutluluk düzeylerinin de daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Prososyallik, Dindarlık, Mutluluk

ABSTRACT

THE EFFECT OF RELIGIOSITY ON PROSOCIALITY AND HAPPINESS IN TEACHERS

In this study, the relationships among religiosity, prosociality, and happiness in teachers, as well as the associations of these variables with socio-demographic characteristics such as age, gender, marital status, and teaching branch, were examined. The study group consisted of teachers working in public and private educational institutions affiliated with the Turkish Ministry of National Education. A total of 394 teachers working in the Fatih district of Istanbul during the spring term of 2025 participated in the study. Data were collected using a survey method; the data collection instruments included a Personal Information Form, the Prosocialness Scale, the Religiosity Scale, and the Oxford Happiness Questionnaire. Data analyses were conducted using SPSS; independent-samples t-tests, one-way analysis of variance (One-Way ANOVA), and Pearson correlation analysis were employed to determine the relationships among variables. The findings indicated positive relationships between prosociality and religiosity, prosociality and happiness, and religiosity and happiness. Statistically significant associations were also found between the main variables and socio-demographic variables. Teachers' prosociality and happiness levels did not differ by gender; however, male teachers' religiosity levels were higher than those of female teachers. It was determined that as age increased, levels of religiosity and happiness also increased. Overall, the results showed that higher levels of religiosity among teachers were associated with higher levels of prosociality and happiness.

Keywords: Prosociality, Religiosity, Happiness

ÖNSÖZ

Modern yaşamın hızlandırdığı bireyselleşme, toplumsal dayanışma ve toplum yararına hareket etme pratiklerini zayıflatma eğilimi taşırken, bireylerin prososyal davranışlara yönelme biçimlerini ve bu yönelimin hangi değişkenlerle birlikte seyrettiğini incelemek giderek daha anlamlı hâle gelmektedir. Bireyselliğin yoğun biçimde hissedildiği bu çağda insanların gönüllü olarak başkalarına yardım etmeyi sürdürmesi, yalnızca ahlaki bir tercih değil; psikolojik iyi oluş ve toplumsal bağlılık açısından da dikkat çekici bir olgudur. Bu çerçevede öğretmenler hem öğrencilerle kurdukları sürekli etkileşim hem de okul iklimini şekillendiren rolleri nedeniyle, prososyal eğilimlerin görünürleştiği ve kuşaklar arası aktarım kazandığı özel bir meslek grubunu temsil etmektedir.

Bu tezde öğretmenlerde prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişkiler ele alınarak çağdaş toplumlarda toplumsal bağlılığı ve iyi oluşu destekleyen dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına katkı sunulması amaçlanmıştır. Özellikle dindarlığın değerler, sorumluluk ve hayata anlam verme gibi yönlerinin öğretmenlerin prososyal eğilimleri ve mutluluk düzeyleriyle nasıl ilişkilendiği; eğitim ortamlarının niteliği ve öğretmenlerin psikososyal dayanıklılığı açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışma, öğretmenlerin prososyallik eğilimleri ile öznel iyi oluş düzeylerini birlikte ele alan bütüncül bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Tezi kaleme almaya başladığım andan itibaren bu sürecin yalnızca akademik bir çalışmadan ibaret olmadığını; yaşamımın farklı alanlarının, yaşadıklarımın ve sorumluluklarımın bu çalışmaya doğrudan ya da dolaylı biçimde yansıdığını daha iyi fark ettim. Bu yolculuk boyunca yanımda duran, desteğini hissettiren ve kimi zaman küçük bir sözle dahi motivasyonumu tazeleyen birçok kişi oldu. Katkısı bulunan herkese içtenlikle teşekkür ederim.

Bu süreçte en büyük teşekkürü, tez konusunun belirlenmesinden çalışmanın son hâline ulaşmasına kadar her aşamada yapıcı değerlendirmeleri, anlayışı ve rehberliğiyle bana destek olan danışmanım Prof. Dr. Ali Ayten'e sunuyorum.

Son olarak, bu yolculuğun en yoğun anlarında bile desteğini hissettiren aileme ve eşime yürekten şükranlarımı sunarım. Yokluğunu her geçen gün daha derinden hissetsem de bana bıraktığı değerler ve hatırası sırtımı yasladığım en güçlü dayanaklardan biri olan babamı rahmetle anıyorum. Bu yolculuğa anlam ve umut katan, varlıklarıyla bana güç veren oğlum Ömer Taha'ya ve dünyaya gelmesini beklediğimiz kızımıza teşekkür ederim.

Nurseda ONUR

İstanbul, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

KISALTMALAR ..... **vi**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**

1. GİRİŞ **10**

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemleri **11**

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi **12**

1.3. Araştırmanın Hipotezleri **12**

1.4. Varsayımlar ve Sınırlılıklar **14**

1.4.1. Varsayımlar 14

1.4.2. Sınırlılıklar 14

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE **16**

2.1. Prososyal Davranış ve Prososyallik **16**

2.1.1. Prososyal Davranış ve Prososyallik Kavramlarının Tanımı 17

2.1.3. Prososyalliği Belirleyici Faktörler 18

2.1.4. Öğretmenlik Mesleği Bağlamında Prososyallik 22

2.2. Din ve Dindarlık **24**

2.2.1. Dinin Tanımı 24

2.2.2. Dindarlığın Tanımı 25

2.3. Mutluluk **26**

2.4. Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk İlişkisine Dair Araştırmalar **28**

3. YÖNTEM **33**

3.1. Araştırma Modeli **33**

3.2. Araştırma Grubu ve Temel Özellikleri **33**

3.3. Veri Toplama Araçları **37**

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu 37
3.3.2. Prososyallik Ölçeği 37
3.3.3. Dindarlık Ölçeği 38
3.3.4. Mutluluk Ölçeği 39
3.4. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Analizi 39
4. BULGULAR VE YORUMLAR 42
4.1. Katılımcıların Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk: Genel Profil 42
4.1.1. Prososyallik 42
4.1.2.Dindarlık 43
4.1.3. Mutluluk 44
4.2. Prososyallik, Dindarlık, Mutluluk ve Sosyo-Demografik Özelliklere Dair Bulgular 45
4.2.1. Cinsiyet 45
4.2.2. Yaş 49
4.2.3. Medeni Durum 53
4.2.4. Çocuk Sahibi Olma 55
4.2.5. Branş 58
4.2.6. Görev Yapılan Eğitim Kademesi 61
4.2.7. Mesleki Tecrübe 64
4.3. Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk İlişkisine Dair Bulgular 66
4.3.1. Prososyallik Dindarlık İlişkisine Dair Bulgular 66
4.3.2. Prososyallik Mutluluk İlişkisine Dair Bulgular 70
4.3.3. Dindarlık Mutluluk İlişkisine Dair Bulgular 72
SONUÇ VE ÖNERİLER 73
KAYNAKÇA 78
EKLER 86

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
ANOVA	: Analyses of Varience
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	: Editör
M	: Ortalama Puan
N	: Katılımcı Sayısı
r	: Korelasyon Katsayısı
s.	: Sayfa
SD	: Standart Sapma
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimciler İçin İstatistik Programı)
ss.	: Sayfa Aralığı
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmanın Değişkenleri Arasındaki İlişkileri Gösteren Model

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 3: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo 4: Medeni Duruma Göre Dağılım

Tablo 5: Görev Yapılan Okul Kademesine Göre Dağılım

Tablo 6: Mesleki Tecrübeye Göre Dağılım

Tablo 7: Branşlara Göre Dağılım

Tablo 8: Ebeveyn Olma Durumuna Göre Dağılım

Tablo 9: Prososyallik ve Alt Boyutlarının Genel Durumu

Tablo 10: Dindarlık ve Alt Boyutlarının Genel Durumu

Tablo 11: Mutluluk Genel Durum

Tablo 12: Prososyallik Bakımından Kadınlar ve Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 13: Dindarlık Bakımından Kadınlar ve Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 14: Mutluluk Bakımından Kadınlar ve Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 15: Yaş Grubuna Göre Prososyallik Eğilimi (ANOVA, Scheffe)

Tablo 16: Yaş Grubuna Göre Dindarlık Eğilimi (ANOVA, Scheffe)

Tablo 17: Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi (ANOVA, Scheffe)

Tablo 18: Prososyallik Eğilimi Bakımından Evli ve Bekâr Bireyler Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 19: Dindarlık Bakımından Evli ve Bekâr Bireyler Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 20: Mutluluk Bakımından Evli ve Bekâr Bireyler Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 21: Prososyallik Eğilimi Bakımından Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Ortalama Farklar(t-test)

Tablo 22: Dindarlık Bakımından Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Ortalama Farklar (t-test)

Tablo 23: Mutluluk Bakımından Çocuk Sahibi Olan ve Olmayan Bireyler Arasındaki Farklar

Tablo 24: Prososyallik Bakımından DKAB ve Diğer Branşlar Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 25: Dindarlık ve Alt Boyutları Bakımından DKAB İHL ve Diğer Branş Öğretmenleri Arasındaki Farklar (t-testi)

Tablo 26: Mutluluk Düzeyleri Bakımından DKAB ve Diğer Branşlar Arasındaki Farklar (t-test)

Tablo 27: Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin Prososyallik Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

Tablo 28: Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin Dindarlık Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

Tablo 29: Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin Mutluluk Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

Tablo 30: Mesleki Tecrübeye Göre Prososyallik Eğilimi (ANOVA, Scheffe)

Tablo 31: Mesleki Tecrübeye Göre Mutluluk Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

Tablo 32: Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

Tablo 33: Prososyallik ve Dindarlık Arasındaki İlişkiler

Tablo 34: Prososyallik ve Mutluluk Arasındaki Korelasyon

Tablo 35: Dindarlık ve Mutluluk Arasındaki Korelasyon

BİRİNCİ BÖLÜM:

GİRİŞ

1. GİRİŞ

İnsanoğlu yaşamı boyunca başkalarıyla etkileşim içinde bulunan sosyal bir varlıktır. Bireylerin içinde yaşadığı çevre ile kurduğu bu iletişimin niteliği hem kişisel hem de toplumsal iyi oluşu doğrudan etkileyen temel unsurlardan biridir (Eisenberg, 1982). Bu bağlamda bireyin diğerleriyle kurduğu ilişkiyi geliştiren prososyallik hem bireyin hem de toplumun iyi oluşunu destekleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Baumsteiger, 2019).

prososyal davranışları sergileme eğilimi; genetik yatkınlıklar, sosyal çevre ve dindarlık gibi pek çok içsel ve dışsal faktör tarafından şekillenmektedir (Safitri ve Niko, 2024: 44). Bu faktörlerden biri, kişilerin içinde bulunduğu sosyal rol ve mesleki kimliktir. Öğretmenlik, rol model olma ve değer aktarımı işlevleri nedeniyle prososyal tutumların daha fazla görünür hale geldiği meslek alanlarından biridir. Tajfel (1982) tarafından oluşturulan sosyal kimlik kuramına göre birey içinde bulunduğu grupla özdeşleşmekte ve o grubun bir parçası olarak gruba ait gerekleri yerine getirmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 262). Sosyal davranışların nasıl oluştuğu araştırmacılar tarafından tartışılagelmiş ve Bandura (1977) insanların sosyal davranışları doğuştan değil rol modelleri izleyerek ve örnek alarak edindiklerini öne sürmüştür. Bu iki yaklaşım birlikte düşünüldüğünde eğitim kurumlarının değerlerin ve sosyal davranışların aktarıldığı önemli toplumsallaşma alanları olduğu; öğretmenlerin ise öğrenciler tarafından örnek alınmaları ve toplumun farklı kesimleriyle sürekli ilişki içinde bulunmaları nedeniyle olumlu sosyal davranışları artırıcı bir konumda yer aldığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin toplum yanlısı olarak nitelendirilebilecek tutumları öğrencinin sosyal-duygusal gelişimini ve okulda güven/aidiyet iklimini destekleyebileceği gibi, öğretmenin kendi mesleki doyumu ve iyi oluşuyla da ilişkili bir zemine sahiptir (İşmen ve Yıldız, 2005: 153).

Öte yandan din psikolojisi literatüründe dindarlık, bireyin değerler dünyasını, anlam arayışını ve motivasyon kaynaklarını etkileyebilen çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmakta; bu yönüyle prososyallikle ilişkili olabilecek bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Din ve dindarlık olgusu, bireylere muhtaçlara yardım etme ve fedakârlık yapma gibi ahlaki sorumluluklar yükleyerek prososyal eylemleri teşvik eden güçlü bir motivasyon kaynağıdır (Safitri ve Niko, 2024: 45). Benzer şekilde mutluluk, bireyin yaşamdan aldığı doyum ve öznel iyi oluş düzeyiyle bağlantılıdır ve prososyal eğilimlerle karşılıklı etkileşim içinde ele alınabilmektedir. Buna karşın öğretmen örnekleminde prososyallik, dindarlık ve mutluluğu birlikte ele alan ve bu ilişkilerin sosyo-demografik değişkenler bağlamında nasıl farklılaştığını inceleyen çalışmaların din psikolojisi literatüründe sınırlı olduğu hatta bu üç değişkeni birlikte merkeze alan araştırmaların bulunmadığı görülmektedir. Bu araştırma,

öğretmenlerde prososyallik, dindarlık ve mutluluk ilişkisini inceleyerek söz konusu boşluğa katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem, amaç, hipotezler ve sınırlılıklar sunulmuştur. İkinci bölümde prososyallik, dindarlık ve mutluluk kavramları ile ilgili kuramsal çerçeve ve literatür sentezi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde yöntem, örneklem, veri toplama araçları ve analizler açıklanmıştır. Dördüncü bölümde bulgular sunulmuş, beşinci bölümde sonuç ve öneriler tartışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemleri

Bu araştırmanın konusu; öğretmenlerin mesleki ve sosyal yaşamlarında bir başkasının yararını gözeterek gönüllü biçimde sergiledikleri prososyal davranış eğilimleri, dindarlık düzeyleri ve bireysel yaşam kalitesinin önemli göstergelerinden biri olarak ele alınan mutluluk arasındaki ilişkilerin incelenmesidir.

Araştırmanın temel problemi olarak öğretmenlerin dindarlık düzeyleri ile prososyal davranış eğilimleri ve mutluluk düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler var mıdır ve bu değişkenler, öğretmenlerin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır? sorusu kabul edilmektedir. Araştırmada ayrıca şu alt problemlere de cevap aranacaktır:

a) Öğretmenlerin dindarlık düzeyleri ile prososyal davranış eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
b) Öğretmenlerin prososyal davranış eğilimleri ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
c) Öğretmenlerin dindarlık düzeyleri ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
d) Öğretmenlerin prososyal davranış eğilimleri cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
e) Öğretmenlerin mutluluk düzeyleri medeni duruma göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
f) Öğretmenlerin dindarlık düzeyleri branşa göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
g) Öğretmenlerin prososyal davranış eğilimleri mesleki kıdem gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
h) Öğretmenlerin mutluluk düzeyleri yaş gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı, öğretmenlerin dindarlık, prososyallik eğilimleri ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu kapsamda (i) dindarlık ile prososyallik arasındaki ilişki, (ii) dindarlık ile mutluluk arasındaki ilişki ve (iii) prososyallik ile mutluluk arasındaki ilişki incelenmektedir. Ayrıca bu değişkenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, branş ve mesleki kıdem gibi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Öğretmenler öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde etkisi bulunan temel aktörlerdendir. Öğretmenlik mesleğinin doğası gereği barındırdığı rehberlik ve rol model olma işlevleri, dindarlığın bireye yüklediği ahlaki sorumluluklarla birleştiğinde eğitim kalitesini doğrudan etkilemektedir. Din psikolojisi perspektifinde dindarlık; değerler, normlar ve motivasyon süreçleriyle ilişkili çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmakta; mutluluk ise öznel iyi oluşun önemli göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Din psikolojisi literatürüne bakıldığında öğretmen örneklemi üzerinde prososyallik, dindarlık ve mutluluk ilişkisini ele alan bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın öğretmen örnekleminde prososyallik, dindarlık ve mutluluk ilişkilerini birlikte inceleyerek Din Psikolojisi literatürüne katkı sunması beklenmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişkilerin daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlamasının yanı sıra farklı demografik ve mesleki değişkenlerin etkisini de ortaya koyarak eğitim politikaları ve uygulamalarına olumlu yönde etkisinin olacağı düşünülmektedir. Ayrıca elde edilecek bulgular eğitim fakültelerinin program içeriklerine ve öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerine dindarlık, etik değerler ve prososyallik odaklı modüllerin eklenmesi konusunda bilimsel bir referans oluşturabilir. Toplumun genel refahı ve huzuruyla doğrudan bağlantılı olan yardımlaşma, îsâr, infak ve affetme gibi prososyal değerlerin, eğitim kurumları aracılığıyla toplumsal bir kültüre dönüşebileceğine dikkatleri çekebilir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

A. Prososyallik, Mutluluk, Dindarlık ve Demografik Değişkenler ile İlgili Hipotezler

1. Katılımcıların prososyallik eğilimleri cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki tecrübe, görev yapılan okul türü, ebeveyn olma değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

a. Kadınların prososyallik eğilimleri erkeklerin prososyallik eğilimlerine kıyasla daha yüksektir.

b. Yaş ile prososyallik eğilimleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

c. Evli öğretmenlerin prososyallik eğilimleri bekar öğretmenlere göre daha yüksektir.

d. Ebeveyn olan öğretmenlerin olmayanlara göre prososyal davranış eğilimleri daha yüksektir.

e. DKAB İHL branş öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerine göre prososyallik eğilimleri daha yüksektir.

f. Öğretmenlerin prososyallik eğilimleri ile mesleki tecrübe değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.

g. Öğretmenlerin mesleki imajı düşünüldüğünde prososyal davranışların affetme ve özgecilik alt boyutları diğerlerine göre daha yüksektir.

2. Katılımcıların dindarlık düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki tecrübe, görev yapılan okul türü, branş, ebeveyn olma değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

a. Kadınlar erkeklere

b. Evliler bekarlara

c. Yaşça büyük olanlar gençlere

d. Çocuk sahibi olanlar olmayanlara

e. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri diğer branşlara **göre daha dindardır.**

3. Katılımcıların mutluluk düzeyleri cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki tecrübe, branş, ebeveyn olma değişkenlerine göre farklılık göstermektedir.

a. Yaşça büyük olanlar küçük olanlara göre,

b. Evliler bekarlara göre **daha mutludur.**

c. Cinsiyet faktörü açısından katılımcıların mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

B. Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk İlişkisiyle İlgili Hipotezler

a. Katılımcıların dindarlık düzeyi arttıkça prososyallik düzeyleri de artmaktadır.

b. Dindarlık ve mutluluk arasında pozitif yönde bir etkileşim vardır. Buna göre katılımcıların dindarlık düzeyi arttıkça mutluluk düzeyleri de artmaktadır.

c. Katılımcıların prososyallik düzeyleri arttıkça mutluluk düzeyleri de artmaktadır.

1.4. Varsayımlar ve Sınırlılıklar

1.4.1. Varsayımlar

Katılımcıların soruları dürüst, içten ve doğru bir şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan Dindarlık Ölçeği, Prososyallik Ölçeği ve Mutluluk Ölçeğinin istenilen özellikleri ölçme bakımından geçerli ve güvenilir oldukları kabul edilmektedir.

Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin tüm evreni temsil ettikleri düşünülmektedir.

Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin yüksek prososyal eğilimler gösterdiği düşünülmektedir.

1.4.2. Sınırlılıklar

Araştırma grubu İstanbul ili Fatih ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okullarda görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır. Sonuçlar tüm Türkiye'ye ya da farklı meslek gruplarında çalışanlara doğrudan genellenemez.

Araştırma boylamsal değildir. Zamana bağlı değişimleri ve nedensellik ilişkilerini göstermemektedir. Verilerin toplandığı zaman ile sınırlıdır.

Veriler öz bildirim yoluyla toplanmıştır yanlılık riski bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Prososyal Davranış ve Prososyallik

İnsanoğlu varoluşunun ilk anlarından itibaren toplum içinde yaşamaya ve diğer insanlarla etkileşim kurmaya ihtiyaç duyan sosyal bir varlıktır (Eisenberg, 1982: 4). Bu iletişimin kalitesi ve niteliği hem bireyin hem de toplumun iyi oluşunu etkilemektedir. Bu birlikteliğin sağlıklı şekilde yürümesini sağlayan en temel unsurlardan birisi de prososyal davranışlar ya da toplum yanlısı davranışlar olarak adlandırılan olgudur (Baumsteiger, 2019).

Prososyal davranış (prosocial behavior) kavramı Auguste Comte tarafından ilk kez kullanılmış ve o bunu başkalarına gösterilen ilgi olarak tanımlamıştır (Rosenhan, 1978: 103 akt. Ayten 2010: 3). Psikoloji alanına bakıldığında William MCDougall tarafından ilk kez prososyal davranış kavramına dikkat çekilmiştir (Batson ve diğ., 2005: 493). Prososyal davranışlar literatürde genel olarak bir başkasına yarar sağlamayı amaçlayan gönüllü davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Nancy Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006: 646). Prososyal davranışların psikoloji ve sosyal psikoloji literatüründe 1960 yıllarının sonlarında konuşulmaya başlandığı görülmektedir. O yıllarda gerçekleşen bazı toplumsal hareketler ve Kitty Genovese vakası ile araştırmacıların ilgisi prososyal davranışlardan olan yardımlaşma davranışına yönelmiştir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 240). 1964 yılında New York'ta gerçekleşen olayda Kitty Genovese ismindeki genç kadın kendi evinde bir adam tarafından saldırıya uğramıştır. Kadının yardım çığlıkları çevredeki evlerde oturan komşuları tarafından duyulmasına karşın hiç kimse kadına yardım etmemiştir. En az 38 kişinin şahit olduğunu belirttiği bu olayda kimsenin polisi bile aramadığı olay sonrasında anlaşılmıştır. Bu duruma sosyal psikoloji literatüründe ''seyirci etkisi (bystander effect)'' denilmektedir. Acil durumlarda olaya şahit olanların sayısı arttıkça ihtiyacı olan kişiye yardım edilme ihtimali düşmektedir. Çünkü muhtaç kişiye karşı hissedilen sorumluluk seyirciler arasında dağılmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017: 241). Prososyal davranışların artık konuşulmaya başlanmasından sonraki süreçte birçok tanımlama yapılmıştır. Yapılmış olan bu tanımların ortak noktası bu davranışların kişinin kendi çıkarı olmadan sırf başkası yararına yapmış olmasıdır. Bu tanımlamalar yardım etme, paylaşma, affetme, bağışlama, fedakârlık, adil davranma gibi birçok farklı toplum yanlısı davranışı ifade etmekte ve kapsamaktadır (Hastings ve diğ., 2006: s. 639 Akt. Ayten 2009: s.14).

Prososyallik ve prososyal davranış kavramları tanımlamalarda farklılaşmaktadır. Prososyal davranış başkasının yararı gözetilerek sergilenmiş olan gönüllü davranışları açıklayan bir kavram iken bu türden davranışlara yatkınlığı ifade etmek için prososyallik kavramı kullanılmaktadır. Bu bağlamda

prososyallik kavramı prososyal davranışı içine alan çatı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Evcimik, 2025: 1574).

Tezin bu bölümünde prososyallik ve prososyal davranış kavramlarının tanımlamaları yapılacaktır. Ardından prososyalliğin araştırmamızda söz konusu olan alt boyutları incelenecektir. Daha sonra prososyalliği belirleyen ve etkileyen faktörler verilecektir. Son olarak da öğretmenlik mesleği bağlamında prososyallik ele alınarak bölüm tamamlanacaktır.

2.1.1. Prososyal Davranış ve Prososyallik Kavramlarının Tanımı

Prososyal davranışlar sosyal bilimciler tarafından antisosyal davranışın zıddı olarak literatüre kazandırılmış, toplumun ve bireyin yararını gözeten tüm eylemleri kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Reber, 1985: 584). Prososyal davranış kavramı yardım amaçlı olarak gönüllü şekilde bir başkasına ya da bir başka gruba yapılan davranışların genel adıdır (Penner ve diğ. 2000: 366 akt. Ayten, 2009: 14). Bireyin, grubun ya da tüm toplumun mevcut olan olumlu durumunu devam ettirmeye ya da arttırmaya yönelik olan davranışların tamamı sosyal psikologlar tarafından prososyal davranışlar kapsamı içinde değerlendirilmektedir (Staub ve diğ., 1984: 52).

Prososyal davranış ile ilgili yapılan çeşitli tanımlamalara bakıldığında davranışın gerçekleştirilme motivasyonundan ziyade sonuçları üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Tanımlamalarda başkası için gönüllü olarak yapılmayan ve yardım amacı taşımayan kavramlar da dışta bırakılmaktadır (Ayten, 2009: 14). Bu yönüyle prososyal davranış teriminin nötr bir terim olduğunu söylemek mümkündür. Eylemin altında yatan motivasyon tamamen özgeci (altruistik) olabileceği gibi sosyal onay ihtiyacı, suçluluktan kaçınma ve kişisel doyum arzusu gibi bencil unsurları da bünyesinde barındırabilir (Saroglou, 2013: 440).

Prososyallik ve prososyal davranışa ilişkin tanımlamalar birlikte değerlendirildiğinde, prososyalliğin içsel eğilim, tutum ve motivasyonu içeren psikolojik bir yönelimi ifade ettiği; prososyal davranışın ise bu yönelimin somut ve gözlenebilir eylemlere yansıyan boyutunu karşıladığı anlaşılmaktadır (Saroglou, 2005: 345). Bu bağlamda prososyal davranış, yardım etme gibi dışa vurulan davranış örüntülerini; prososyallik ise bireyin prososyal davranışa yönelik içsel eğilimini ve istekliliğini temsil etmektedir (Dağlıoğlu, 2025: 11).

Yerli ve yabancı literatürde özgecilik (altruism) kavramı ve prososyallik kavramının birbirlerinin yerine sık sık kullanıldığı görülmektedir (Eisenberg ve Miller, 1987; Hoffman, 1982; Saroglou, 2005; Düzgüner, 2019). Bununla birlikte özgecilik, Türkçede diğerkâmlık ve elseverlik kavramlarıyla karşılanmakta, bireyin kendi çıkarını geri plana alarak başkasının yararını öncelemesini ve tercih etmesini ifade etmektedir. Düzgüner (2019), özgecilik, diğerkâmlık, yardımseverlik, fedakârlık

ve îsâr kavramlarını karşılaştırmalı biçimde ele almış ve aralarındaki farkları ortaya koymuştur. Buna göre olumlu sosyal davranışların tamamını ifade eden prososyal davranışlar en geniş halkayı oluşturmakta ve diğer tüm kavramları içine almaktadır. Onun altında yer alan kavram yardım etme davranışıdır. Yardım etme davranışının altında ise kişinin bir başkası için kendisini feda etmesi, çıkarından vazgeçmesi anlamını taşıyan fedakârlık kavramı bulunmaktadır. Diğerkâmlık ise bireyin karşılık beklentisi olmaksızın yardım etmesi anlamına gelmektedir. Son olarak îsâr, kişinin kendi ihtiyacı bulunsa dahi başkasını tercih ederek yardım etmesini tanımlamakta ve söz konusu kavram haritasının en özel halkasını oluşturmaktadır (Düzgüner, 2019: 366).

2.1.3. Prososyalliği Belirleyici Faktörler

Prososyallik, tek bir nedene indirgenemeyen; bireyin içsel özellikleri ile içinde bulunduğu durum ve çevresel koşulların etkileşimiyle şekillenen çok katmanlı bir eğilim alanıdır. Bu yönelim üzerinde hem içsel faktörler hem de dışsal faktörler yer alabilir. Kaynaklarda bu faktörler bireysel(içsel), durumsal ve çevresel olarak kategorize edilmiştir (Safitri & Niko, 2024: 45). Bu bölümde, prososyalliği etkileyen söz konusu faktörler kuramsal çerçevede ele alınacaktır.

2.1.3.1. Dindarlık ve Manevi Değerler

Tüm dinlere bakıldığında inananlarına yönelik bireysel ve toplumsal açıdan olumlu tutum ve davranışları emir ve yasaklarla sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Dinlerin bu bağlayıcı tutumu diğer tüm motivasyon kaynaklarından daha yoğun bir şekilde sosyal ve psikolojik açıdan bireyleri yönlendirmekte ve teşvik etmektedir (Korkmaz ve Hacıkeleşoğlu, 2021: 538).

Din inananlarına hem bireysel hem de toplumsal şekilde sorumluluk yüklemektedir. Kur'an-ı Kerim'de toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine karşı olan sorumlulukları birçok ayetle vurgulanmaktadır: *"Hayır, hayır! Yetime ikram etmiyorsunuz. Yoksulu yedirmek konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz. Haram helâl demeden mirası alabildiğine yiyorsunuz. Malı da pek çok seviyorsunuz."* (Fecr, 10/17-20). Aynı şekilde başkalarına yardım etmeyi, kendi ihtiyacı olduğu halde bir başkasını kendisine tercih etmeyi ifade eden îsâr kavramı da dinen inananlarına yapmaları tavsiye edilen başka bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz ve Hacıkeleşoğlu, 2021: 543). Dinin emirleri olan namaz, oruç, zekât gibi ibadetler de bireylerde toplumsal yardımlaşma, diğerinin haliyle empati yapma ve haberdar olma bilinci oluşturmaktadır.

İslam terminolojisinde prososyal davranışların karşılığı amel-i sâlih kavramı olarak değerlendirilebilir. Amel-i sâlih Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan her türlü iyi fiil ve davranışlara denilmektedir. Bu çerçevede kabul edilen iman; amel ile davranışa dönüşmekte ve bu dönüşümün iyi ve güzel davranışa doğru olması imana değer katmaktadır. Davranışa dönüşmeyen ve sadece bilişsel

düzeyde kalan iman dinî yaşantının bütünlüğü açısından sınırlı bir anlam taşımaktadır.(Özdeş, 2006: 13-14).

Dinin prososyallik üzerindeki etkisi, bireyin dini nasıl algıladığına ve benimsediği dindarlık biçimine göre farklılık gösterebilmektedir. İç güdümlü dindarlık anlayışına sahip bireylerin dini, ilahî iradeye uygun biçimde ve içten gelen bir kendini gerçekleştirme yönelimiyle yaşadıkları ifade edilmektedir (Allport, 1966: 447-457; akt. Ayten, 2009: 79). Buna karşılık dış güdümlü dindarlık anlayışında din, daha çok sosyal fayda, kabul görme ya da statü elde etme gibi dışsal amaçlarla ilişkilendirilebilmekte; bu bağlamda prososyal davranışlar kimi durumlarda hoş görünme ve sosyal onay kazanma motivasyonuyla sergilenebilmektedir (Yapıcı, 2007: 36-37; akt. Keleş, 2019: 36) Bu durum, prososyal davranışların literatürde sıkça vurgulanan karşılık ve çıkar beklentisinden bağımsız olarak gerçekleştirilmesi boyutuyla her zaman örtüşmeyebilir.

2.1.3.2. Psikolojik ve Bireysel Faktörler

Prososyalliğin psikolojik temelleri bireyin duygusal olgunluğu ve karakter özellikleriyle yakından ilişkilidir (Korkmaz ve Hacıkeleşoğlu, 2021: 540). Bu çerçevede prososyalliğin gelişimi üzerinde özellikle empati gibi başkasına dönük duygusal tepkilerin belirleyici bir rol oynadığı, prososyal davranış için güçlü bir motivasyon kaynağı olabildiği vurgulanmaktadır (Eisenberg ve diğ., 2006: 647). Dökmen empatiyi ‘’bir kişinin kendini karşısındakinin yerine koyup onun düşüncelerini, duygularını en doğru biçimde anlayıp kavraması ve olaylara onun bakış açısıyla bakması’’ olarak tanımlamıştır (Dökmen, 2002: 135). Eğitim-öğretim sürecinde ise çocuklarla empatik eğilime dayalı ilişki kuran öğretmenlerin öğrencilerde empati ve empatiyle ilişkili sosyal-duygusal becerilerin gelişimini desteklediği ifade edilmektedir (Arı, 2008: 209).

Bireyin içinde bulunduğu ruh hali, prososyallik eğilimini ve buna bağlı olarak prososyal davranışlara yönelme düzeyini etkileyebilmektedir. Ruh halinin olumlu olduğu durumlarda empati kapasitesinin artmasıyla birlikte kişi başkalarının ihtiyaçlarına daha duyarlı hâle gelebilmekte, bu da prososyal davranışlara yönelimi güçlendirebilmektedir. Buna karşılık olumsuz ruh hali, bireyin dikkatini daha çok kendi sorunlarına yöneltip başkalarına yönelik ilgisini azaltarak prososyal davranışlara yönelik istekliliği zayıflatabilmektedir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1999). Sosyal iletişimi güçlü, öz saygısı ve psikolojik sağlamlığı yüksek olan bireyler zorluklar karşısında esneklik gösterebilme becerisine sahip oldukları için başkalarına yardım etme ve prososyal davranışlar gösterme konusunda daha enerjik ve istekli olabilecekleri düşünülebilir (Yüce, 2025: 6).

Mizaç da prososyallik eğilimlerini etkileyen bir diğer unsurdur. Mizaç bireye has olan ve doğuştan getirilen, görece süreklilik gösteren kalıtımsal kişilik özelliklerini ifade etmektedir. Bireylerin

sahip oldukları mizaç ve kişilik özellikleri olumsuz duygulanımla başa çıkabilme becerilerini geliştirerek prososyallik eğilimlerini de etkilemektedir (Yıldız, 2021: 51). Çocukta genetik olarak var olan olumlu mizaç özellikleri aile, akran ve okul çevresinin desteği ile prososyal davranışlarda artışı sağlamaktadır (Artan ve Bayhan: 2005).

2.1.3.3. Sosyo-Demografik Faktörler

Bireyin içinde bulunduğu sosyo-demografik koşullar prososyal eğilimlerin yönünü ve bu davranışların görülme sıklığını etkileyebilmektedir. Bu bağlamda cinsiyet, yaş ve sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler prososyal davranışların biçimlenmesinde belirleyici olabilmektedir.

Cinsiyete özgü toplumsallaşma süreçleri, aile üyeleri, ebeveynler, akranlar, yetişkinler ve medya gibi farklı etkenler tarafından yönlendirilmektedir. Toplumsal normlar kız ve erkek çocuklarınım prososyal davranış eğilimlerinin farklı biçimlerde ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Alanyazında prososyal eğilimlerin her iki cinsiyette de farklı biçimlerde ortaya çıkabileceğine işaret edilmektedir. Bu konudaki farklılıklar toplumun rol beklentileriyle açıklanabilir olsa da konuyla ilgili kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir (Çelik, 2022: 37).

Prososyal davranışlar ve yaş arasındaki ilişki pek çok çalışmada araştırılan bir konu olmuştur. Bebeğin dünyaya gelmesini takip eden birkaç gün içinde çevresindeki yüz ifadelerine tepki vermelerinin empatinin temellerini oluşturduğu söylenebilir. Çocuk büyüdükçe bilişsel ve duygusal kapasitesinin artmasıyla birlikte bilinçli prososyal davranışlar göstermeye başlamaktadır (Santrock, 2019: 159-323). Yetişkinlik dönemine gelindiğinde üretken ve içsel bütünlük arayışında olan bireyler hem sosyal kimliklerinin hem de içlerinde var olan üretkenlik arzularının getirdiği bir güdülenmeyle başkalarına fayda sağlamaya daha meyilli hale gelmektedirler (Erikson, 2022: 97-112).

Sosyo-ekonomik durumun prososyal davranış eğilimlerini ne düzeyde etkilediği oldukça karmaşık bir durumdur. Solak ve Göregenli (2009) yoksulluğun bireyler tarafından yapılan açıklanma şeklinin muhtaç durumdaki kişiye yönelik tutumu etkilediğini söylemektedir. Eğer yoksulluğun sebebi kişinin kendisinden ziyade dıştan kaynaklanan sebeplere atfediliyorsa kişilere yardım etme davranışında artış gözlemlenecektir. Alan araştırmaları, özellikle düşük gelir düzeyine sahip bireylerin, yüksek gelir grubuna kıyasla daha yüksek düzeyde prososyal davranış eğilimi ve empati sergileyebildiğini; buna karşılık yüksek gelir grubundaki bireylerin ise daha çok kurumsal hayırseverlik ve maddi bağış kanallarına yöneldiğini göstermektedir (Çekin, 2013: 20). Eğitim düzeyi de bu süreçte önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır; eğitim seviyesi arttıkça toplumsal sorumluluk bilinci ve prososyal duyarlılık güçlenmektedir (Ünsal, 2021: 62)

2.1.3.4. Çevresel ve Sosyal faktörler

Prososyal davranışların gelişiminde etkili olan çevresel faktörler söz konusu olduğunda hem kişinin içinde bulunduğu mekânı ve ortamı belirten fiziksel çevre hem de ait olduğu kültürü ifade eden sosyo-kültürel çevre düşünülmelidir. Bireyleri etkileyen ve toplumsallaşma süreçlerini başlatan çevresel faktörlerden ilki dünyaya geldiği ailedir (Yıldız, 2021: 52). Çocuk büyüdükçe etkilendiği çevre genişlemekte, değişmekte ve sosyal öğrenme devreye girerek prososyal davranışları etkilemektedir. Eğer etrafta olumlu sosyal özellikler gösteren birileri varsa bireyler bundan etkilenerek onları model almaktadır (Ayten, 2009: 40). Gelişim süreci ilerledikçe ailenin mutlak etkisi yerini okul, öğretmen ve akran grupları gibi daha geniş bir sosyal çevreye bırakmakta ve bu yeni etkileşim alanları prososyal motivasyonu şekillendirmeye devam etmektedir (Laible, 2007). Sosyal öğrenme kuramı prososyal davranışların model alma yoluyla öğrenildiğini savunmaktadır. Çocuğun yetişme sürecinde aldığı koşulsuz sevgi, yakın ilgi ve güvenli bağlanma ilişkisi empatik eğilimi desteklemektedir (Sayar ve Bağlan, 2010: 98).

Bireyin prososyallik eğilimlerini etkileyen faktörlerden olan sosyal normlar içinde yaşanılan toplumun genel beklentilerine uygun tutum ve inançlar olarak tanımlanmaktadır (Taylor ve diğ., 2007: 16). Toplumsal normlar bireyin neyin doğru neyin yanlış olduğu konusundaki düşüncelerini etkiler ve kültürel yapının temel bileşenleri olarak birçok davranışa yön verirler. Çocukların küçük yaşlardan itibaren toplum normlarına uygun davranmasının öğretilmesinde ebeveynler, akranlar ve öğretmenler etkilidir (Ayten, 2013: 68). Clarke (2003) toplum yanlısı davranışlarda etkili olan sosyal normları üç başlık altında toplamıştır. Bunlar: karşılıklılık (insanların sana davranmasını istediğin gibi davranma), sorumluluk ve sosyal adalet (yardımı hak edene yardım etmek) şeklinde sınıflandırılmıştır (Clarke, 2003: 7-24; Akt. Ayten, 2013: 68-69).

Toplumların sahip olduğu genel kültürel doku, prososyal davranışların sıklığı ve niteliği üzerinde doğrudan belirleyici bir etkiye sahiptir. Toplumcu (kolektivist) kültürler grup uyumuna ve dayanışmaya bireysel kültürlerden daha fazla önem vermeleri nedeniyle toplum yararına davranışlar gösterme konusunda, bireysel özerkliğe ve kişisel çıkarlara odaklanan bireyselci kültürlerin önüne geçmektedir (Taylor ve diğ., 2007: 384).

Kişinin prososyal normları içselleştirerek bireysel değer haline getirmesi prososyal davranışlara eğilimi güçlendirmekte ve bu davranışların görülme sıklığını arttırmaktadır (Clarke, 2003: 24-27). Sosyal öğrenme kuramı perspektifinden bakıldığında, bu içselleştirme süreci sadece yakın çevre ile sınırlı kalmamaktadır. Kişinin davranışları öğrenmesinde televizyon, sinema ve sosyal medya gibi araçlar da etkili olmaktadır. Santrock (2019) tarafından yapılan araştırma televizyonun sosyal davranışlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunduğunu ortaya koymaktadır. Kitle

iletişim araçları olumlu sosyal davranışları öğretebileceği gibi olumsuz ve antisosyal davranışları da pekiştirebilmekte ve bireylerin davranışlarını şekillendirmektedir (Dağlıoğlu, 2025: 12).

2.1.3.5. Durumsal Faktörler

Prososyal davranışı gerektiren bir olayın yaşanması sırasındaki koşullar ve bireyin o anki ruh hali davranışın gerçekleşme düzeyini etkilemektedir. Ortamda yardım edebilecek başka birilerinin de bulunması seyirci etkisi oluşturarak sorumluluğun dağılmasına ya da insanların önünde hata yapma korkusunun oluşmasına sebep olmaktadır. Bu olgu alanyazında sıklıkla Kitty Genovese olayı üzerinden örneklendirilmiştir. Etrafta yaşayan pek çok kişinin kadının yardım çığlıklarını duymasına ve bazılarının saldırganı görmesine karşın kimse polise haber vermemiştir. Bu durumun sebebi olarak sorumluluğun dağılması gösterilmiştir. (Darley ve Latané, 1973: 377-383; akt. Ayten 2009: 39) Araştırmalar ortamda yardım edecek başka kimsenin bulunmaması, yardım ihtiyacının çok net olması ve durumun hayati olması durumunda prososyal davranış sergileme olasılığının önemli ölçüde arttığını doğrulamaktadır(Çınarbaş ve Doğan, 2019: 202).

Bireylerin sahip olduğu ruh hali olaylara karşı algılama ve yorumlama biçimlerini doğrudan etkileyen bir değişkendir. Olumlu ruh haline sahip bireyler bunu devam ettirebilmek için başkalarına karşı daha ilgili, merhametli ve duyarlı bir tutum sergilemektedirler. Buna karşılık olumsuz hisler içindeki kişiler için durum daha karmaşık bir seyir izlemektedir. Kişiler yoğun ve sadece kendi içsel sorunlarına yönelecek kadar sarsıcı duygular deneyimliyorsa enerjisinin büyük bölümünü iç sorunlarına yöneltmekte ve başkalarının sorunlarına karşı duyarsız hale gelmektedir (Küçükuzun, 2022: 19).

2.1.4. Öğretmenlik Mesleği Bağlamında Prososyallik

Prososyal davranışlar bir başkasının yararı için hiçbir baskı ve zorlama olmadan yapılan davranışlar bütünüdür (N. Eisenberg ve Miller, 1990: 3-4). Öğretmenlik mesleği ve prososyal davranışların temel kesişme noktasını eğitim süreçleri oluşturmaktadır. Toplumsal kültürün oluşturulması ve devamının sağlanması eğitim kurumlarının temel amaçlarından birisidir (Erol ve Turhan, 2021: 78). Bu nedenle prososyalliğin yalnızca bireysel bir değer değil; eğitim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan toplumsal değer sistemi olduğunu göstermektedir. Eğitimin en genel tanımı olan ‘’bireyde istendik yönde davranış değişikliği’’ (Ertürk 1998) tanımında bahsedilen ve oluşturulmak istenen istendik davranışlar prososyal davranışları da içine almaktadır (Evcimik, 2025: 1575). İstendik davranışların önce sınıf içinde sonrasında ise toplumsal düzeyde gerçekleşmesi ve sürekli hale gelmesinde etkili olan aktörlerden birisi de öğretmendir.

Öğretmenlik mesleği de doğası gereği sadece bilgi aktarmakla sınırlı kalmayan, karakter inşası, toplumsal rehberlik ve duygusal destek süreçlerini de içeren çok boyutlu ve özünde prososyal değerler

barındıran bir meslektir (Ekşi ve Dilmaç, 2012: 66). Öğrenci ve veli ile iletişimin fazlalığı sebebiyle öğretmenler toplumun büyük kesimiyle etkileşim halindedir. Öğretmenler geniş iletişim ağı sayesinde toplumu etkileme becerisine sahip olmaktadır (Genç ve Şahin, 2020: 183).

Öğretmenlerin bu denli geniş bir etki alanına sahip olması öğretmenlik meslek etiğinin kapsamını diğer mesleklere kıyasla artırmakta ve daha geniş bir anlama sahip olmasını sağlamaktadır. Çünkü öğretmenlik hem tüm mesleklere insan yetiştiren hem de rol model olma misyonunu da içinde barındıran bir meslektir (Yücesan ve Zincirli, 2022: 3584). Öğretmenlik mesleğinin doğası adalet, dürüstlük, empati, yardımseverlik ve şefkat gibi değerlerle sıkı sıkıya bağlıdır. Meslek etiği ve meslek doğasının bir sonucu olarak öğretmenlik kültürümüzde sıklıkla kutsal bir görev olarak nitelendirilmektedir (İşmen ve Yıldız, 2005: 153). Öğretmenin temel görevi yalnızca akademik bilgileri aktaran kişi olmak değildir, toplumsal kuralları ve ahlaki değerleri de aşılayarak öğrencilerin karakter inşasına rehberlik etmektir (Yüce, 2025: 4). Öğrencilerin olumlu ve insani davranışları sergilemesinin yollarından birisi de öğretmenlerin bizzat kendilerinin prososyal davranışları benimsemeleri ve uygulamalarıdır (Evcimik, 2025: 1574). Öğrencilerin hayatlarının şekillenmesinde etkili olan öğretmenlik mesleği öğrenciyi sadece akademik anlamda geliştirmez ve öğrenciler için rol model konumunda olur (Yücesan ve Zincirli, 2022: 3584).

Ancak öğretmenin prososyal tutumları yalnızca bireysel niyetle açıklanamaz; okul bir örgüt olarak ele alındığında bu davranışların bir bölümü rolün gerekleri içinde, bir bölümü ise gönüllü ve rol ötesi katkılar şeklinde ortaya çıkar. Bir örgüt içinde bulunan bireyler üstlendikleri rolün gereklerini yerine getirmeye çalışırken örgütün huzuruna, düzenine ve olumlu iklimine katkı sağlamak amacıyla isteyerek ve fazladan çaba sarf edebilirler. Bu nedenle biçimsel görev tanımının dışında kalan ve gönüllü gerçekleşen davranışlar literatürde olumlu sosyal davranışlar kapsamında değerlendirilmekte ve prososyal rol davranışları olarak sınıflandırılmaktadır (Özdevecioğlu, 2009: 49). Öğretmenler mesleki görev tanımları içinde yer alan müfredatın takip edilmesi, derslerin zamanında işlenmesi gibi rol tanımları içerisinde yer alan rutin sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdürler. Bununla birlikte rol ötesi yani iş tanımlarında yer almayan, gönüllü olarak maddi ve manevi kaynaklarını kullandıkları prososyal davranışları da gerçekleştirmeleri beklenmektedir (Yeşiltaş, Kanten ve Sormaz, 2013: 338). Bu gönüllü gerçekleştirilen davranışlar okul iklimini güçlendirmenin yanında, öğretmenlerin mesleki anlam ve doyumlarını da doğrudan etkilemektedir.

Öğretmenlerin olumlu toplumsal özellikler göstermesi sadece toplum ya da öğrencileri için değil kendileri için de pozitif etkisi olan bir unsurdur. Nitekim yardım etme ve sorumluluk alma gibi davranışların mesleki tatminle ilişkili olabildiği, başkalarının yararına karşılıksız gerçekleştirilen eylemlerin mesleki doyumda anlamlı bir rol üstlenebileceği belirtilmektedir (İşmen ve Yıldız, 2005: 153).

Seligman (2007) üç tür iş yöneliminden bahsetmektedir. Bunlar: iş, meslek ve uğraştır. İş sadece belli bir ücret karşılığı ve boş kalmamak için yapılan bir amacın aracıdır. Meslek daha derin yatırım gerektir, mesleki başarı hem parayla hem de saygınlık, güç gibi ilerlemelerle ölçülür. Uğraş ise yapılan şeye kendini vermek, yapılan şeyin büyük bir amaca hizmet ettiğini düşünmektir. Uğraşa sahip bireyler paradan ve ilerlemeden ziyade daha yüksek bir amaca hizmet etme hissi taşırlar (Seligman, 2007: 186). Öğretmenlik mesleği mensuplarının özverileri derecesinde işten, uğraşa uzanabilecek ve daha yüksek değerleri üretebilecek bir meslek grubudur. Yüksek değer üretmenin ve yüce bir amaca hizmet etme fikrinin öğretmenlerde mesleki doyumun ve mutluluğun hissedilmesini arttırabileceği söylenebilir.

Bu araştırmada öğretmenlerde prososyallik ile mutluluk arasındaki ilişki ve dindarlığın bu ilişki üzerindeki rolü incelenmektedir. Öğretmenlik bağlamında prososyal davranışların yalnızca okul iklimine ya da öğrenci davranışlarına etkisi düşünülmemelidir. Aynı zamanda prososyallik eğilimleri öğretmenlerin mutluluklarıyla da karşılıklı etkileşim içindedir. Bunun yanı sıra dindarlık prososyal değerlerin içselleştirilmesini destekleyen bir anlam ve motivasyon kaynağı olması sebebiyle prososyal eğilimleri güçlendiren bir çerçeve sunabilir. Bu ilişkiler ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.2. Din ve Dindarlık

İnsanlık tarihi boyunca din hem bireysel yaşamda hem de toplumsal hayatta karşımıza çıkan temel bir olgu olmuştur. İnsanın varoluşunun merkezinde yer alan anlam arayışı ve değer üretme çabası pek çok kültürde dinin dönüştürücü bir unsur olarak karşımıza çıkmasını sağlamıştır. Bu nedenle din bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendiren ve kendi belirlediği modele göre bireyler oluşturmak isteyen bir olgudur (Yapıcı, 2006: 71).

Din kavramının toplumsal ve bireysel yansımalarının anlaşılması kadar tanımlanması, kapsamının belirlenmesi ve ölçülmesi de sosyal bilimler araştırmalarında ele alınan temel meselelerdendir. Bu bölümde başlıklar halinde din ve dindarlığın tanımlanması yapılacak ve sonrasında dindarlığın alt boyutları kısaca incelenecektir.

2.2.1. Dinin Tanımı

Din kelimesi Arapça'daki ''deyn'' kökünden gelmektedir. Kuran-ı Kerim'de 92 yerde geçmekte olan din kelimesi *''örf, âdet, borç, ceza, tutulan ve gidilen yol, itaat, karşılık, hüküm''* gibi manalar içermektedir. Farklı dinler de düşünüldüğünde "yol, inanç, âdet, bağ, kulluk" gibi anlamları da bulunmaktadır. (Tümer, 1994: 312) Sözlükte din *''Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum; diyanet: Bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen: İnanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü; kült.''* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK 2026). Din kelimesinin felsefe, ilahiyat ve

sosyal bilimler alanlarında pek çok tanımı bulunmasına karşın herkesçe kabul edilen ortak bir tanımı bulunmamaktadır (Hökelekli 2001: 69). Zinnbauer ve Pargament (2013: 64–66) dinin özsel ve işlevsel tanımlama şeklinde iki yönlü bir tanımı olduğunu dile getirmektedir. Din kavramının daha iyi idrak edilmesi işlevsel açıdan da etkilerinin anlaşılmasıyla mümkün olmaktadır (Vural, 2021: 63).

Dinin bu kadar farklı tanımlamalarının yapılmasının altında yatan sebepler olarak dinin özü, tanımı yapan kişinin bireysel özellikleri, kültür, tarifin yapıldığı dönemdeki hâkim görüşler ve baskın olan genel eğilimler sayılabilir (Yaparel, 1987: 403). Dinin tanımlarını birleştirerek tanımlarda vurgulanan ortak noktaları tespit eden Peker (2014) bunları; her şeyden üstün ve yüce bir varlığı kabul etme, emir ve yasaklarını kabul etme ve uyma ve bu varlığın emrettiği şeylerin tamamının tasdikiyle oluşan bir dini hayat olarak belirtmektedir (Peker, 2014: 30).

Holm'e (2004) göre din sadece dış dünyayı anlamlandırmaya yarayan bir unsur değildir. Aynı zamanda bireysel hayatı düzenleyen değerler, normlar ve sosyal roller üretir. Zuckerman (2006) ise dinin bireyi ve toplumu şekillendirdiği gibi toplumun da dini etkilediğini söylemektedir. Dinin emir ve yasaklarından bazıları toplumsal normlarla o kadar etkileşim halindedir ki hangisinin dinden hangisinin ise kültürden olduğunu ayırt etmek zorlaşır (Yapıcı, 2006: 72). Bu karşılıklı etkileşim bireylerin doğru ve iyi davranışı nasıl tanımladığını da belirler. Dini ve kültürel normların kesişmesi yardım etme, paylaşma, dayanışma gibi prososyal davranışları destekleyebilir. Ancak dinin tanımı konusunda var olan bu çeşitlilik dindarlığın tanımında da devam etmekte ve burada da görüş ayrılıklarına yol açmaktadır.

2.2.2. Dindarlığın Tanımı

Dindarlık latince religios-us kelimesinden türetilmiş olup dine kendini adama, bağlanma ve dinin maddi ve manevi yönleriyle bireylerin hayatında tezahür etmesidir (Kavros, 2014: 1509). Dindarlık kavramı da din kavramı gibi literatürde ortak bir tanımlamaya sahip değildir. Çünkü farklı dini inançların bulunması, tanımı yapan kişilerin bireysel özellikleri, bilgi birikimleri, dine ve dindarlığa yaklaşımları ortak bir tanımı mümkün kılmamaktadır (Karslı, 2018, s. 86).

Dinin değişmez inançlarının tam tersi olarak dindarlık genetik, biyolojik, sosyal, bilişsel vb. faktörlerin etkisiyle değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir (Karslı, 2018: 87). Bu değişkenlik dindarlığın bireyler arasında farklılık göstermesini ve ölçülebilir bir yapı olarak ele alınmasını mümkün kılar. Din ve dindarlığın sahip olduğu bu çok yönlü durum literatürde farklı dindarlık yaklaşımlarını oluşturmuştur (Vural, 2021: 64). Glock dünya dinleri üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda tüm kültürlerde ortak olarak yaşanan, dindarlığın dışa yansıma şekillerini belirten alt boyutları *inanç, ibadet, bilgi, duygu ve etki boyutları* olmak üzere beş boyutta sınıflandırmıştır (Stark ve Glock, 1968: 14). Bireylerin dini nasıl ve hangi motivasyonla yaşadığını anlamaya çalışan Gordon Allport (2004) ise dindarlığı *iç kaynaklı*

(intrinsic)/iç güdümlü ve *dış kaynaklı (extrinsic)/dış güdümlü* olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. İslam düşüncesine bakıldığında da dindarlığın biçim ve derinlik düzeyini açıklamaya yönelik tasnifler bulunmaktadır. Bu bağlamda Gazzali'nin (1998) *İhya-u Ulumu'd-Din* ve *el- Munkizu Mine'd Dalal* isimli eserlerinde bireylerin dindarlık biçimlerini üç başlık altında sınıflandırmıştır. Bunlar *taklidi dindarlık, tahkiki dindarlık* ve *zevk alınan dindarlık*tır (Köse ve Ayten, 2016: 116).

Bu yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde dindarlığın davranışa, duyguya ve toplumsal ilişkilere yansıyan çok boyutlu bir yapı olduğu görülmektedir. Stark ve Glock'un boyutlandırması dindarlığın dışa yansıyan alanlarını sınıflandırırken, Allport'un ayrımı dindarlığın hangi motivasyonla yaşandığına odaklanmaktadır. İslam düşüncesinde Gazâlî'nin tasnifi ise dindarlığın içselleştirilme düzeyine vurgu yapmaktadır. Bu araştırmada dindarlık tek boyutlu bir özellik olarak değil, farklı boyutları olan bir yönelim olarak ele alınacak ve araştırmanın yaklaşımına uygun olarak Stark ve Glock (1968) tarafından yapılan sınıflandırma alt boyutlarda açıklanacaktır.

2.3. Mutluluk

Son yıllarda pozitif psikoloji alanında yürütülen çalışmaların artması, bireyin güçlü yönleri, iyi oluşu ve yaşamdan aldığı doyum gibi kavramların daha fazla araştırılmasını sağlamıştır. Mutluluk kavramı da pozitif psikoloji çalışmalarında sıklıkla karşımıza çıkan bir kavram haline gelmiştir. Csikszenmihalyi (2009: 205) pozitif psikolojinin amaçlarından bahsederken bireyin yalnızca kendi mutluluklarından ve iyi oluşlarından sorumlu olmadıklarını söylemiştir. Ona göre insanların diğer insanlara karşı da sorumlulukları bulunmaktadır ve pozitif psikoloji sosyal bir anlaşma ortamı oluşturarak geniş gönüllü insanların yetişmesini sağlamalıdır (Ayten, 2022: 15-17). Bu bakış açısı, mutluluğun yalnızca bireysel bir duygu durumundan ibaret olmayıp sosyal ilişkiler, değerler ve anlam inşasıyla da ilişkilendirilebilecek bir olgu olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Mutluluk sözlükte *bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşmaktan duyulan kıvanç durumu, mut, olgunluk, kut, saadet ve bahtiyarlık* olarak tanımlanmaktadır (Akalın vd., 2011: 1716). İngilizce' de 30'a yakın karşılığı olan mutluluk en yaygın *happiness* ve *well being* kelimeleriyle ifade edilmektedir (Atalay, 1999: 1591). Mutluluk düşünürlerce de tanımlanmış; hayatın gayesi, sükunet, başarı, galibiyet, bedensel haz, yakalanması ve peşinden koşulması zor bir şey gibi anlamlara sahip olduğu belirtilmiştir (Karslı, 2018: 21).

Mutluluk kelimesi filozoflar, psikologlar, sosyologlarca tanımlanmış olsa da herkesin üzerinde birleştiği net bir mutluluk tanımı bulunmamaktadır. Bu araştırmanın konusu olan mutluluk psikologlarca tanımlanan şekliyle *''öznel iyi oluş''* (Subjective Well Being) anlamına gelen kavramdır (Karslı, 2018: 30). Psikologlar öznel iyi oluşu yaşam doyumunu da içine alacak şekilde geniş bir anlamda ve

mutlulukla eş anlamlı olarak kullanmışlardır (Arvas 2017: 111). Diener'e (1984) göre mutluluk *''Olumlu duyguların olumsuz duygulardan fazla olması ve yaşamdan yüksek doyum alma''* şeklinde bir anlama sahiptir. Bu bakış açısına göre mutluluk, bireyin yaşamına ilişkin öznel değerlendirmelerini ve kendini iyi hissetme düzeyini yansıtan bir psikolojik süreç olarak değerlendirilmektedir.

Mutluluğa ilişkin kuramsal yaklaşımlar temelde hedonik (hedonic) ve ödomanik (eudaimonic) mutluluk etrafında ele alınmaktadır. Bu ayrım mutluluk, iyi oluş ve psikolojik sağlık gibi sıklıklar birbiriyle karışan ve birbiri yerine kullanılan kavramları da açıklaması bakımından önemlidir (Delle Fave vd., 2011: 187-189). Hedonik mutluluk kısaca hazcı bir mutluluk anlayışıdır. Kişinin iyi olmasını yaşamının hem beden hem de zihinsel olarak tüm noktalarını kuşatan zevk ve hoşnut olma haline bağlanmasıdır (Ryan & Deci, 2001: 144; akt. Vural, 2022: 73). Psikoloji içerisindeki diğer yaklaşım da ödomanik mutluluktur. Psikoloji literatüründe genel olarak kabul edilen ''iyi oluş'' yaklaşımının karşılığı ödomanik mutluluk olduğu söylenebilir. İnsanın hayatına anlam katabilen ve diğerleriyle olumlu ilişkiler geliştirerek potansiyelini fark eden bir varlık olması iyi oluşunun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Ryff, 1989: 1072).

Prososyallik ve mutluluk ilişkisine bakıldığında bireyin bir başkasının yararını gözeterek yapmış olduğu eylemler sadece karşı tarafa yarar sağlamakla kalmaz ve yapan kişinin de psikolojik iyi oluşunu ve yaşam doyumunu da arttırır (Safitri ve Niko, 2024: 44). Pozitif bir geri bildirim döngüsü yaşanan bu süreçte, yardım etme eylemi bireyde özsaygıyı ve yaşamda anlam duygusunu güçlendirerek pozitif bir duygu durumu oluşturur bu duygu durumu insanların yeniden yardım etme davranışı gösterme olasılıklarını arttırır (Baumsteiger, 2019: 2). Yapılan araştırmalarda da prososyal davranışların psikolojik iyi oluşu anlamlı olarak yordadığı görülmektedir (Berge, 2019; Kumar, 2014; Lauri ve Calleja, 2019; Nelson, 2015; Pandapotan, 2020, Yıldız 2021).

Dindarlık ve mutluluk ilişkisine bakıldığında dindarlık bireye hayatın anlamı, gelecek ümidi ve aşkın bir güçle kurulan duygusal bağ aracılığıyla psikolojik bir güven alanı sunarak mutluluğu desteklemektedir (Keleş, 2019: 32). Dinî inançlar, özellikle zor yaşam olayları karşısında başa çıkma mekanizması işlevi görerek bireyin kaygı düzeyini düşürmekte ve yaşamdan duyduğu genel memnuniyeti artırmaktadır (Ayten ve Yıldız, 2016: 300). Literatürde yapılmış olan meta-analiz sonuçları ve geniş örneklemli çalışmalar, dindarlık ile mutluluk arasında tutarlı ve pozitif bir korelasyon olduğunu, inancın bireye sağladığı iç huzurun öznel iyi oluşu doğrudan yordadığını ortaya koymaktadır (Kelly, Kramer ve Shariff, 2024: 307).

Seligman (2007: 68), çalışmalarında dinin mutluluk üzerindeki rolünü özellikle vurgulamakta; bireyin mutluluk düzeyinin yükselmesinde dinî yaşantının etkili bir unsur olabileceğini ifade etmektedir. Din, kişiye anlam ve yön duygusu kazandırarak inananın cömertlik, doğruluk ve affedicilik gibi

erdemlere yönelmesini destekler. Bu erdemler pekiştikçe kişi merhamet, yardım etme, diğerkâmlık gibi olumlu duygulanımlara daha açık hâle gelir ve bu yönelim, daha doyumlu ve mutlu bir yaşam sürmesine katkı sağlayabilir (Ayten, 2015: 90).

2.4. Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk İlişkisine Dair Araştırmalar

Prososyallik, dindarlık ve mutluluk değişkenleri farklı disiplinlerde çeşitli araştırmalara konu edilmiş; kimi çalışmalarda bu değişkenler doğrudan birbirleriyle ilişkileri açısından, kimi çalışmalarda ise farklı değişkenlerle birlikte ele alınmıştır. Bu bölümde, tezin temel değişkenleri olan prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişkileri açıklamaya katkı sağlayan bulgular derlenerek değerlendirilecektir.

Literatürde üç değişkeni aynı araştırma modeli içinde birlikte inceleyen çalışmalar bulunmamaktadır. Buna karşılık dindarlık ile prososyallik arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar daha yaygındır. Benzer biçimde yardım etme, empati, hayırseverlik ve affetme gibi prososyal davranışların kapsam alanında bulunan kavramların dindarlıkla bağlantısını inceleyen araştırmalar da mevcuttur. Dindarlık ile mutluluk ekseninde yürütülen çalışmalar da görülmektedir. Ancak söz konusu araştırmalarda, değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü ve gücüne dair bulgular her zaman aynı çizgide değildir. Bu nedenle aşağıda, yapılan literatür taraması sonucunda ulaşılan araştırma bulgularından tezin konusu açısından en açıklayıcı olanlara yer verilmektedir.

Genç, Şahin ve Altuntaş (2020) tarafından yapılan ‘’Öğretmenlerde Mutluluk ve İyimserlik Üzerine Bir Araştırma’’ isimli araştırma makalesinde öğretmenlerin cinsiyet, branş, mesleki saygınlık düşüncesi, kitap okuma durumu değişkenleriyle mutluluk arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemi 540 (315’i kadın, 225’i erkek) branş öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre branş, mesleki saygınlık, mesleği sevme ve kitap okuma değişkenleri mutluluk ile anlamlı ilişki içindedir.

Kelly, Kramer ve Shariff (2024) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında 237 örneklemden elde edilen toplam 811.663 katılımcı analizinde prososyallik ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulunmuştur (r = .13). Bununla birlikte bulgular, prososyalliğin nasıl ölçüldüğüne duyarlıdır. Dindarlık ile prososyallik arasındaki ilişki öz-bildirim ölçekleriyle değerlendirildiğinde daha yüksek (r = .15), doğrudan gözlenerek ölçülen prososyallikten belirgin biçimde daha düşüktür (r = .06).

Vural (2022) tarafından gerçekleştirilen hayatın anlamı, dindarlık ve ruh sağlığı arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmada hem nicel hem de nitel yöntem bir arada bulunduğu karma yöntemler araştırma modeli kullanılmıştır. Nicel aşamada 1164 katılımcıdan toplanan verilerle korelasyon, regresyon ve aracılık analizleri yürütülmüş; nitel aşamada ise yakın dönemde güçlük yaşamış 17 kişiyle

derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bulgular, dindarlık ve hayatın anlamının hayat memnuniyeti, iyimserlik ve mutlulukla pozitif; depresyon, anksiyete ve stresle negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Aracılık sonuçları, dindarlık ile ruh sağlığının olumlu ve olumsuz göstergeleri arasındaki ilişkide anlam değişkeninin önemli bir aracı rol oynadığını işaret etmiştir. Dinin ruh sağlığını destekleyici ve koruyucu rolünün olduğu gözlenmiştir.

Literatürde öğretmen örnekleminde dindarlığın prososyal eğilimlere yakın yapılarla ilişkisi de incelenmiştir. Bodur (2024) tarafından öğretmenlerde bireysel ve sosyal sorumluluk, mesleki tükenmişlik ve dindarlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla çalışma yapılmıştır. 2023/2024 eğitim-öğretim yılında Ağrı İl/İlçe MEB'de görev yapan 394 öğretmenden ölçekler aracılığıyla veri toplanmış; analizlerde t-testi, tek yönlü ANOVA ve Pearson korelasyon kullanılmıştır. Bulgular, sosyo-demografik değişkenlerin bireysel/sosyal sorumlulukla ilişkili olduğunu; sorumluluk düzeyinin mesleki tükenmişlikle ilişkili bulunduğunu ve sorumluluk ile dindarlığın alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Buna karşılık tükenmişlik ile dindarlık alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tura (2019) tarafından affedicilik, dindarlık ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkileri ve bu değişkenlerin temel demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelenmiştir. 2017 Nisan–Mayıs döneminde İstanbul/Avcılar'da Kur'an kursu katılımcıları, cami-cemaat grupları ve yurtta kalan üniversite öğrencilerinden anket yoluyla 350 katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan bu araştırmada literatürdeki genel görüşün aksine dindarlık ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dindarlığın ibadet boyutunun psikolojik iyi oluş ile negatif yönde ilişki olması da dikkate değer bir diğer sonuçtur. Bulgulara göre affetme ve dindarlık arasında anlamlı ve pozitif yönde korelasyon tespit edilmiştir.

Öğretmenlerde dindarlık ile özgecilik arasındaki ilişkiyi ilişkisel tarama modelinde inceleyen Hakarayan Kılıç (2024) Kütahya ve Ankara'da resmi/özel kurumlarda çalışan 254 öğretmenden kartopu örneklemiyle veri toplamış; dindarlık için "Dindarlık Envanteri", özgecilik için "Öğretmen Özgeciliği Ölçeği" kullanmıştır. SPSS ile yapılan analizler, öğretmenlerin dindarlık toplam puanları ile öğretmen özgeciliği toplam puanları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermiştir. Bulgular, dindarlık düzeyi yükseldikçe özgecilik düzeyinin de arttığına işaret etmektedir.

Malang'da özel gereksinimli çocuk asistanlarıyla yürütülen prososyal Davranış, dindarlık ve mutluluk ilişkisinin incelendiği nicel çalışmada prososyal davranış ile mutluluk arasındaki ilişkinin dindarlık düzeyine göre değişip değişmediği ve dindarlığın düzenleyici (moderatör) değişken olarak rolü araştırılmıştır. Örneklem tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen 100 özel gereksinimli çocuk asistanından oluşmuş ve verilerin toplanmasında yetişkinler için Prososyallik Ölçeği (PSA), PERMA

Profiler ve 4 Temel Dindarlık Boyutu Ölçeği (4 BDRS) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, dindarlığın bir moderatör değişken olarak prososyal davranış ile mutluluk arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini göstermektedir.

Prososyallik ile dindarlık arasındaki ilişkinin hangi psikolojik süreçler üzerinden etkilendiği literatürde araştırılan başlıklardan biridir ve empati bu tartışmada sıkça ele alınmıştır. Bu bağlamda Korkmaz ve Hacıkeleşoğlu (2021) tarafından yapılan çalışmada prososyallik, empatik eğilim ve bireysel dindarlık arasındaki ilişkiler korelasyon, regresyon ve aracılık modelleriyle test edilmiştir. Çalışmada Prososyallik Ölçeği (Ayten & Korkmaz), Empatik Eğilim Ölçeği (Dökmen) ve Bireysel Dindarlık Ölçeği (Zagumny vd.) kullanılmış; 267 gönüllü katılımcıdan veri toplanmıştır. Bulgular, bireysel dindarlığın prososyallik ve empatik eğilimle pozitif ve anlamlı ilişkili olduğunu, ayrıca dini ibadet ile prososyallik arasında da pozitif ilişki bulunduğunu göstermektedir. Regresyon sonuçlarına göre bireysel dindarlık hem prososyalliği hem empatik eğilimi yordarken, dini ibadet yalnızca prososyalliği yordamış; ayrıca empatik eğilim ile prososyallik arasındaki ilişkide bireysel dindarlığın kısmi aracılık rolü tespit edilmiştir.

Güran ve Tösten (2022) öğretmenlerde psikolojik sağlamlık ile prososyal motivasyon arasındaki ilişkiyi ilişkisel tarama modeliyle incelemiştir. 2020–2021 yılında Siirt'te görev yapan 5081 öğretmen evreninden tabakalı örneklemle seçilen 564 öğretmenden veri toplanmış; ölçümlerde Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve Prososyal Motivasyon Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, öğretmenlerin psikolojik sağlamlık algılarının orta düzeyde, prososyal motivasyonlarının ise yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir. Psikolojik sağlamlık ile prososyal motivasyon arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Regresyon sonuçları psikolojik sağlamlığın prososyal motivasyonu anlamlı düzeyde açıkladığını (%10) ortaya koymuştur.

Öğretmen adaylarının prososyal davranışa ilişkin algıları okul iklimini ve öğrencilere aktarılacak sosyal değerleri etkileyebilecek bir mesleki yatkınlık olarak düşünüldüğünde bu bağlamda yapılan çalışmalar da önem kazanmaktadır. Evcimik (2025) tarafından 2024–2025 bahar döneminde Fırat Üniversitesi İlahiyat ve Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının prososyal davranış algı düzeylerini tarama modeliyle incelenmiştir. Bulgular, özgeci prososyal davranış algısının yüksek olmasına karşın ben odaklı prososyal algının düşük düzeyde kaldığını göstermekte, ölçek toplamında ise genel prososyal algının orta düzeyde seyrettiğini vurgulamaktadır. Demografik değişkenler açısından kadınların özgeci prososyal algısının daha yüksek ve 4. sınıf öğrencilerinin toplam prososyal algısının 1. sınıfa göre daha yüksek bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dağlıoğlu (2025) tarafından yapılan nicel çalışmada sivil toplum kuruluşlarında (STK) görev alan yetişkinlerde prososyallik, dindarlık ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri ve bu değişkenlerin

sosyo-demografik özelliklerle bağlantılarını incelenmiştir. Mart–Ekim 2024 döneminde vakıf/dernek gibi STK'larda gönüllü ya da ücretli çalışan 377 katılımcıdan anket yoluyla veri toplanmıştır. Araştırmada Prososyallik, Dindarlık ve Yaşam Doyumu ölçekleri kullanılmıştır. Analizlerde t-testi, tek yönlü ANOVA ve Pearson korelasyon uygulanmıştır. Bulgular, prososyallik ile dindarlık arasında, prososyallik ile yaşam doyumu arasında ve dindarlık ile yaşam doyumu arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Ayrıca evli bireylerin üç değişkende de daha yüksek puanlara sahip olduğu, 45–65 yaş grubunun daha yüksek prososyallik düzeyi gösterdiği ve kadınların dindarlık düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
YÖNTEM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Öğretmenlerde dindarlık, prososyallik ve mutluluk ilişkisini konu edinen araştırmanın modeli genel ifadeyle tarama (survey) modelidir. Çok sayıda bireyden oluşan bir evrende, evrenin tamamı hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla, evrenin tümünü ya da onun temsil gücü yüksek bir örneklemini esas alarak yapılan çalışmalar tarama modeli kapsamında değerlendirilir. Araştırmada birden fazla değişken arasındaki ilişkilerin yönü, düzeyi ve şiddeti incelenmek isteniyorsa ilişkisel tarama modeli kullanılır. İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasında doğal ortamda mevcut olan ilişkilerin istatistiksel yollarla ortaya konmasına olanak sağlar (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2016). Bu bağlamda araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Ayten ve Korkmaz, 2019: 50).

Araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki muhtemel ilişkiler tabloda ayrıntılı olarak sunulmuştur.

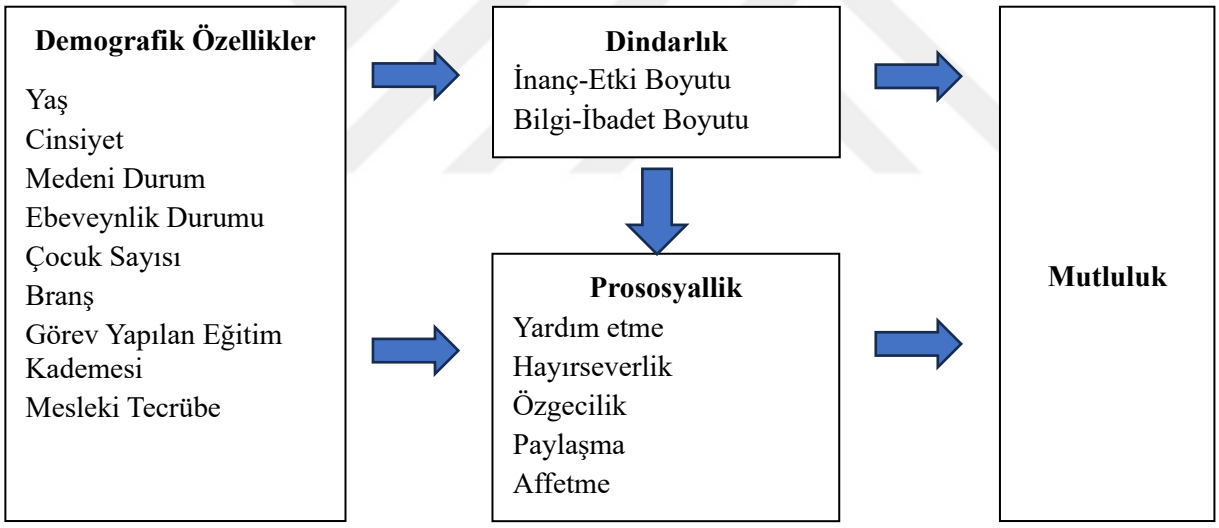

Tablo 1: Araştırmanın Değişkenleri Arasındaki İlişkileri Gösteren Model

3.2. Araştırma Grubu ve Temel Özellikleri

Araştırma verileri, İstanbul'un Fatih içesindeki MEB'e bağlı resmi ve özel okulların farklı eğitim kademelerinde ve farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerden toplanmıştır. Verilerin toplanması hem çevrim içi (Google Form) hem de yüz yüze veri toplama teknikleri yardımıyla

gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında toplamda 403 kişiden veri toplanmış, eksik veya hatalı doldurulmuş 9 form çıkarılarak analizler 394 geçerli anket üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Ankette bulunan Kişisel Bilgi Formuna verilen cevaplara göre katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler aşağıda tablolar halinde yer almaktadır.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet		
Cinsiyet	**Frekans(n)**	**Yüzde (%)**
Kadın	288	73,1
Erkek	106	26,9
Toplam	394	100,0

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde, %73,1'inin kadın (n=288), %26,9'unun erkek (n=106) olduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre dağılım aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş			
		Frekans(n)	**Yüzde(%)**
	22-34 Yaş	169	42,9
	35-49 Yaş	159	40,4
	50-59 Yaş	56	14,2
	60-70 Yaş	10	2,5
	Toplam	394	100,0

Katılımcıların yaş aralığı (ranj) 22 ile 63 arasında değişmekte olup yaş ortalaması (M) 38,56'dır (SD=9.50).

Tablo 4: Medeni Duruma Göre Dağılım

Medeni Hal			
		Frekans(n)	**Yüzde(%)**
	Evli	252	64,0
	Bekar	142	36,0
	Toplam	394	100,0

Katılımcıların %36'sını (n=142) medeni durumu bekâr olanlar, %64'ünü (n=252) evli olanlar oluşturmaktadır.

Tablo 5: Görev Yapılan Okul Kademesine Göre Dağılım

Görev Yapılan Okul Kademesi			
		Frekans(n)	**Yüzde(%)**
	Okul Öncesi	15	3,8
	İlkokul	72	18,3
	Ortaokul	201	51,0
	Lise	106	26,9
	Toplam	394	100,0

Katılımcıların %3,8'i (n=15) okul öncesi, %18,3'ü (n=72) ilkokul, %26,9'u (n=106) lise, %51'i (n=201) ortaokulda görev yapmaktadır. Buna göre katılımcılar arasında en büyük grubu %51 ile ortaokulda görev yapan öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 6: Mesleki Tecrübeye Göre Dağılım

Mesleki Tecrübe			
		Frekans(n)	**Yüzde(%)**
	1-5 Yıl	92	23,4
	6-10 Yıl	116	29,4
	11-15 Yıl	63	16,0
	16-20 Yıl	42	10,7
	21-40 Yıl	81	20,6
	Toplam	394	100,0

Katılımcıların hizmet süresi 1(min) yıldan 36(max) yıla kadar değişmektedir. Mesleki tecrübeye göre dağılımda en yüksek oran %29,4 (n=116) ile 6–10 yıl arasında hizmet süresine sahip öğretmenlerde görülmektedir. Bunu %23,4 (n=92) ile 1–5 yıl ve %20,6 (n=81) ile 21–40 yıl arası deneyime sahip öğretmenler izlemektedir.

Tablo 7: Branşlara Göre Dağılım

Branş		
Branş	**Frekans(n)**	**Yüzde(%)**
Almanca	1	,3
Arapça	11	2,8
Beden Eğitimi	4	1,0
Belirtilmemiş	3	,8
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	6	1,5
Biyoloji	5	1,3
Coğrafya	1	,3
Çocuk Gelişimi	1	,3
DKAB	129	32,7
Drama	1	,3
Edebiyat	2	,5
Felsefe	2	,5
Fen Bilimleri	19	4,8
Fizik	3	,8
Görsel Sanatlar	3	,8
İşletme	1	,3
İHL Meslek Dersleri	22	5,6
İngilizce	25	6,3
Kimya	2	,5
Matematik	30	7,6
Müzik	2	,5
Okul Öncesi	10	2,5
Özel Eğitim	1	,3
Rehberlik	15	3,8
Resim	1	,3
Sanat Tarihi	1	,3
Sınıf Öğretmeni	51	12,9
Sosyal Bilgiler	7	1,8
Tarih	8	2,0
Tekstil Teknolojisi	1	,3
Türk Dili ve Edebiyatı	7	1,8
Türkçe	19	4,8
Toplam	394	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin branş dağılımına bakıldığında, en yüksek katılım %32,7 (n=129) oranıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) branşındandır. Bunu sırasıyla %12,9 (n=51) ile sınıf öğretmenliği, %7,6 (n=30) ile matematik, %5,6 (n=5,6) ile İHL meslek dersleri ve %4,8 (n=19) ile fen bilimleri branşları takip etmektedir. Diğer branşlar daha düşük oranlarda temsil edilmiştir. Bu

dağılım, araştırmanın özellikle din eğitimi alanında çalışan öğretmenleri merkeze aldığını göstermektedir.

Tablo 8: Ebeveyn Olma Durumuna Göre Dağılım

Ebeveyn Olma			
		Frekans(n)	**Yüzde(%)**
	Var	223	56,6
	Yok	171	43,4
	Toplam	394	100,0

Araştırma katılımcılarının %56,6'sı (n=223) anne-baba olduklarını, %43,4'ü (n=171) çocuk sahibi olmadıklarını söylemişlerdir. Anne-baba olanların sahip oldukları çocuk sayıları da demografik değişkenler arasındadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak geniş bir katılımcı kitlesine kısa sürede ve düşük maliyetle ulaşabilme, uygulama kolaylığı sağlama ve elde edilen verilerin standardize edilmesine imkân sağlama gibi avantajları nedeniyle anket tekniği tercih edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın konusu ve amacına uygun olarak anket formu oluşturulmuştur.

Anket formunun ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formuna, ikinci bölümünde prososyallik düzeylerini ölçmeye yönelik olarak yapılan Prososyallik Ölçeğine, üçüncü bölümde ise dindarlığı ölçmeye yönelik olarak geliştirilen Dindarlık Ölçeğine yer verilmiştir. Anket formunu oluşturan bölümler ile ilgili ayrıntılı bilgiler başlıklar altında verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla anket formunun ilk kısmında kişisel bilgi formu yer almaktadır. Formda katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, branş, öğretmenlikteki kıdem yılı, görev yapılan okul türü gibi demografik değişkenleri hakkında sorular bulunmaktadır. Kişisel bilgi formu toplamda 7 sorudan meydana gelmektedir.

3.3.2. Prososyallik Ölçeği

Bu araştırmada Ayten ve Korkmaz (2019) tarafından geliştirilen ve ''Turkish Prosociality Scale (TPS)'' adıyla bilinen prososyallik ölçeği kullanılmıştır. Ölçek toplamda 22 maddeden oluşmaktadır.

Ölçek yardım etme (helping), hayırseverlik (benovelence), özgecilik (altruism), paylaşma (giving) ve affetme (forgiveness) olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte 7'li likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Katılımcılar kendilerine uygun olacak şekilde ‘’1 (Bana hiç uygun değil)’’ ile ‘’7 (Bana tamamen uygun)’’ seçenekleri arasında değerlendirme yapmışlardır.

Ayten ve Korkmaz (2019) tarafından gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik analizlerinde Cronbach's Alpha değeri ölçeğin bütününde 0,83 tür. Cronbach's Alpha değeri yardım etme (helping) alt boyutunda α =,74, hayırseverlik (benovelence) alt boyutunda α =,86, özgecilik (altruism) alt boyutunda α =,59, paylaşma (giving) ve affetme (forgiveness) alt boyutlarında α =,73 şeklinde hesaplanmıştır.

Bu araştırmada Prososyallik Ölçeği'nin iç tutarlılığını test etmek amacıyla Cronbach's Alpha değeri yeniden hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri α =,93 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Dindarlık Ölçeği

Araştırmaya katılan katılımcıların dindarlık düzeylerini ölçmek amacıyla Ayten (2009) tarafından geliştirilen ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmış olan Kısa Dindarlık Ölçeği kullanılmıştır. Ayten'in yaptığı araştırmalar neticesinde ölçeğin psikometri değerleri şu şekilde bulunmuştur: KMO değeri (,830), Bartlett's Test of Sphericity değeri (x2=2325,27; p=000). Ölçek inanç-etki ve bilgi-ibadet olmak üzere iki alt boyuttan meydana gelmektedir. Ayten (2009) tarafından yapılan iç tutarlılık analizinde ölçeğin geneli için Cronbach Alpha değeri α = ,800; inanç- etki boyutu için α = ,743, bilgi-ibadet boyutu için α = ,742 bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formunda 1'den 4'e kadar derecelendirilen maddeler yer almaktadır (Ayten 2009: 106). Ölçek daha sonradan Ayten ve Yıldız (2016: 289) tarafından katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebilmelerine imkân sağlamak için 5'e çıkartılmış ve ölçek 5'li likert tipte bir ölçeğe dönüştürülmüştür (Ayten ve Yıldız, 2016: 289). Ölçeğin yeni halinde katılımcılara *her zaman, çoğu zaman, bazen, nadiren, hiçbir zaman*", ‘’*tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum"* ile "*çok iyi, iyi, orta, zayıf, hiçbir bilgim yok*" şeklinde 1'den 5'e kadar derecelendirilen seçenekler sunulmuştur.

Bu araştırmada Dindarlık Ölçeğinin iç tutarlılığını test etmek amacıyla Cronbach's Alpha değeri yeniden hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri α=,83 olarak bulunmuştur. Elde edilen Cronbach's Alpha katsayısı ölçeğin güvenilir ve çalışma grubu için kullanılabilir olduğunu göstermiştir.

3.3.4. Mutluluk Ölçeği

Mutluluk Ölçeği ilk olarak 29 madde halinde Argyle, Martin ve Crossland (1989) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Hills ve Argyle (2002) tarafından yenilenerek 8 maddelik kısa form hali oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması ise Doğan ve Çötok (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 7 maddeden oluşan, beşli Likert tipi (1-Hiç Katılmıyorum, 5-Tamamen Katılıyorum) bir ölçektir. Ölçeğin kısa ve uygulanabilir hale getirilmesi sayesinde pozitif psikoloji araştırmalarında kullanılması amaçlanmıştır. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 7 en yüksek puan ise 35'tir. Elde edilen puanların artması daha yüksek mutluluğu ifade etmektedir.

Araştırmada Mutluluk Ölçeğinin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach's Alpha katsayısı yeniden hesaplanmıştır. Ters maddeler uygun şekilde kodlandıktan sonra ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,77 bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenilir olduğunu ve araştırma grubu için kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Analizi

Araştırma için hazırlanan anket formu izinleri AYSEMEB (Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik Modülü) üzerinden online başvuru yapılarak alınmıştır (EK-2). Alınan izin neticesinde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nce Fatih ilçesinde belirlenen ilkokul, ortaokul ve liselerde görev yapan çeşitli branşlardaki öğretmenlere anket formu ulaştırılmıştır. Anket 2025 yılının bahar dönemi Şubat- Haziran ayları arasındaki eğitim öğretim döneminde öğretmenlere uygulanmıştır. Veriler hem online şekilde okul gruplarında çevrim içi anket uygulama formları iletilerek hem de araştırmacı tarafından okullarda yüz yüze uygulanarak toplanmıştır.

Anket toplam 403 katılımcıya uygulanmış, 9 geçersiz anket çıkartılarak 394 anket üzerinden elde edilen veriler Excel ile dijital ortamda düzenlenerek SPSS programıyla analizleri gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle veri seti kontrol edilmiş, eksik ya da hatalı veriler düzeltilmiş ve işlenmeye hazır hale getirilmiştir. Değişkenlerin adlandırılmaları ve kodlamaların doğruluğu kontrol edilmiştir. Bazı değişkenler kategorilerine ayrılarak yeniden düzenlenmiş (örneğin yaş, meslek vb.) ve gerekli görülen yerlerde veri dönüştürme (transformation) işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların Kişisel Bilgi Formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlar üzerinden grubun genel durumunu ortaya koyan frekans ve yüzde dağılımları hesaplanarak veri tanımlama işlemleri

gerçekleştirilmiştir. Grafikler oluşturularak elde edilen verilerin daha iyi anlaşılması ve yorumlanması amaçlanmıştır.

Cronbach's Alpha değerleri hesaplanarak ölçeklerin iç tutarlılığına ulaşılmıştır. Farklı iki grup arasındaki ilişkilerin anlamlı olup olmadığı değerlendirilmesi amacıyla bağımsız gruplar t-testi (independent samples t-test) uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA), Scheffe ve Games-Howell analizleri de kullanılmış; üç ya da daha fazla gruplar bu şekilde karşılaştırılmıştır. Pearson korelasyon analiziyle değişkenler arasındaki ilişkilerin tespitine çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUMLAR

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Katılımcıların Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk: Genel Profil

Bu bölümde, araştırma grubunun temel değişkenlere ilişkin ölçeklerden aldığı puanların ortalamaları üzerinden genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri olan prososyallik (yardım etme, hayırseverlik, paylaşma, affetme, özgecilik), dindarlık ve mutluluk düzeylerinin yanı sıra, bu değişkenlere ait alt boyutların ortalama puanlarına da yer verilmiştir.

Elde edilen ortalamalar, katılımcıların söz konusu değişkenlere ilişkin düzeyleri hakkında genel bir fikir sunmakta ve "Araştırma grubunun prososyallik, dindarlık ve mutluluk düzeyleri açısından genel durumu nasıldır?" sorusuna temel bir yanıt oluşturmaktadır. Bu veriler, sonraki bölümlerde yapılacak istatistiksel analizlerin yorumlanması açısından da ön bilgi niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevede, ilk olarak prososyallik ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin ortalamalara yer verilmiş; ardından sırasıyla dindarlık ölçeği ve mutluluk ölçeği ile bunların alt boyutlarına ilişkin bulgular tablo halinde sunulmuştur.

4.1.1. Prososyallik

Prososyallik, yardım etme, hayırseverlik, özgecilik, paylaşma ve affetme alt boyutlarından oluşmaktadır. Prososyallik Ölçeği toplamda 22 maddeden oluşmakta olup, bu maddeler ilgili alt boyutlara şu şekilde dağılmaktadır: yardım etme ve hayırseverlik alt boyutlarının her birinde 6 madde; özgecilik ve affetme alt boyutlarının her birinde 3 madde; paylaşma alt boyutunda ise 4 madde yer almaktadır.

Ölçekte her bir madde, 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 7 (kesinlikle katılıyorum) arasında derecelendirilmektedir. Bu doğrultuda ölçekten alınabilecek toplam puan 22 ile 154 arasında değişmektedir.

Aşağıdaki tabloda, araştırmaya katılan öğretmenlerin Prososyallik Ölçeği ve alt boyutlarından elde ettikleri ortalama puanlar sunulmuştur. Bu puanlar, katılımcıların prososyal eğilim düzeylerini yansıtan temel göstergeler olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Prososyallik ve Alt Boyutlarının Genel Durumu

	N	En Az	En Çok	M	SD
Prososyallik Genel	394	1,91	7	4,80	1,14
Yardım Etme (Helping)	394	2,17	7	5,99	1,25
Hayırseverlik (Benevolence)	394	1	7	4,45	1,56
Özgecilik (Altruism)	394	1	7	4,15	1,52
Paylaşma (Giving)	394	1,25	7	4,39	1,38
Affetme (Forgiveness)	394	1	7	4,29	1,57

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin genel prososyallik puan ortalaması (M=4,80, SD=1,14) yüksek düzeydedir. Katılımcıların en düşük aldığı puan 1,91 olduğu görülmekte bu durum da bazı katılımcıların prososyallik eğilimlerinin oldukça düşük olduğuna işaret etmektedir. Ölçek üst sınıra (En Çok=7) ve ortalamaya(M=4,80) bakıldığında genel eğilimin olumlu olduğu söylenebilir.

Yardım etme (Helping) alt boyutunda ortalama değer (M=5,99) diğer alt boyutların üzerindedir. Hayırseverlik (Benevolence) (M=4,45), özgecilik (Altruism) (M=4,15), paylaşma (Giving) (M=4,39), affetme (Forgiveness) (M=4,29) alt boyutlarının her birindeki ortalama değerler de yardım etme boyutunda olduğu gibi yüksektir. Bu veriler öğretmenlerin en çok puanı yardım etme davranışında aldıklarını ve genel olarak prososyal davranışlara yatkın olduklarını göstermektedir.

4.1.2.Dindarlık

Yapılan araştırmada katılımcılara on maddelik Dindarlık Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek iki alt boyuttan oluşmakta, dini inancın günlük hayattaki etkisini anlamaya yönelik kısımda altı soru, dini inancın bilgi ve ibadet boyutuyla alakalı kısmında ise dört soru bulunmaktadır. Katılımcıların elde ettikleri puanların ortalamaları ve alt boyut ortalamaları tabloda sunulmuştur.

Tablo 10: Dindarlık ve Alt Boyutlarının Genel Durumu

	N	En Az	En Çok	M	SD
Dindarlık Genel	394	1,90	5,00	4,34	0,51
İnanç-Etki Boyutu	394	1,67	5,00	4,50	0,54
Bilgi-İbadet Boyutu	394	1,25	5,00	4,11	0,64

Tabloda görüldüğü üzere dindarlıkta (genel) katılımcılar M= 4,34 ortalamayla yüksek bir dindarlık ortalamasına sahiptir.

Ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlara bakıldığında ise dini *inanç-etki boyutundan* alınan değerlerin ortalamasının (M=4,50) *bilgi-ibadet boyutundan* alınan ortalamadan (M=4,11) yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle katılımcıların ‘’muhtaçlara yardım, dinde hayatın anlamını bulma, Allah ile yakınlık kurma, doğruyu söyleme’’ gibi maddelerle ölçülen dindarlık eğilimlerinin ‘’namaz kılma, oruç tutma, Kur’an-ı Kerim okuma’’ maddeleriyle ölçülen dindarlık eğilimlerinden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Standart sapma değerinin (SD=0,51) genel olarak düşük olması katılımcıların dindarlık düzeylerinde büyük bir farklılık olmadığını ve grubun homojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

4.1.3. Mutluluk

Yapılan araştırmada katılımcılara yedi maddelik Mutluluk Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların elde ettikleri puanların ortalamaları tabloda sunulmuştur.

Tablo 11: Mutluluk Genel Durum

	N	En Az	En Çok	M	SD
Mutluluk	394	1,14	4,29	3,11	0,52

Tabloya göre katılımcılar ortalama üzerinde bir mutluluk düzeyine (M=4,29) sahiptir. Bu sonuç araştırmaya katılan öğretmenlerin genel olarak yaşamlarından memnun olduklarını ve olumlu bir ruh

hali içerisinde olduklarını göstermektedir. Standart sapmanın düşük (SD=0,52) olması katılımcılar arasında mutluluk düzeyinin büyük farklılıklar göstermediğine işaret etmektedir.

4.2. Prososyallik, Dindarlık, Mutluluk ve Sosyo-Demografik Özelliklere Dair Bulgular

Bu bölümde prososyallik, dindarlık ve mutluluk düzeylerinin; cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma, mesleki tecrübe ve görev yapılan eğitim kademesi gibi sosyo-demografik değişkenlerle olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada söz konusu sosyo-demografik değişkenlerin bu üç temel değişken üzerindeki etkisini belirlemek ve geliştirilen hipotezleri test etmek amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular öncelikle tablolar halinde sunulmuş, ardından ilgili yorumlara yer verilmiştir.

4.2.1. Cinsiyet

Bu başlıkta, cinsiyet değişkeninin prososyallik, dindarlık ve mutluluk düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Cinsiyetin bu değişkenlerle anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi (independent samples t-test) uygulanmıştır. Analiz sonuçlarını içeren tablolar sunularak elde edilen veriler yorumlanmıştır.

4.2.1.1. Prososyallik ve Cinsiyet

Araştırmanın bu bölümünde cinsiyet faktörünün katılımcıların prososyallik düzeyleri üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bağımsız grup t-testiyle analiz yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 12: Prososyallik Bakımından Kadınlar ve Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	Cinsiyet	N	M	SD	t	P
Prososyallik (Genel)	Kadın	288	4,76	1,12	-1,073	,284
	Erkek	106	4,89	1,18		
Yardım Etme Boyutu	Kadın	288	5,97	1,24	-551	,582
	Erkek	106	6,05	1,27		
Hayırseverlik Boyutu	Kadın	288	4,47	1,53	,507	,613
	Erkek	106	4,38	1,62		
Özgecilik Boyutu	Kadın	288	4,06	1,53	-1,68	,093
	Erkek	106	4,35	1,48		
Paylaşma Boyutu	Kadın	288	4,32	1,40	-1,55	,121
	Erkek	106	4,57	1,31		
Affetme Boyutu	Kadın	288	4,17	1,56	-2,39	**,017**
	Erkek	106	4,60	1,57		

Tabloda yer alan bulgular incelendiğinde erkeklerin prososyallik genel ortalamasında (M=4,89) kadınlara (M=4,76) kıyasla daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Prososyallik genel ortalamasındaki bu puan farkı istatiksel olarak anlamlı değildir (p=,284>0,05). Alt boyutlara bakıldığında yalnızca *hayırseverlik boyutunda* kadınların (M=4,47) erkeklerden (M=4,38) daha yüksek ortalamaya sahip olduğu, genel ortalamada erkeklerin ortalamalarının kadınlardan yüksek olduğu, görülmektedir. Hayırseverlik boyutunda oluşan bu farklılığın istatiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (p=,613>0,05). *Affetme boyutuna* bakıldığında affetme ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu (p=,017<0,05) görülmektedir. Buna göre erkeklerin (M=4,60) affetme davranışına yönelik eğilimlerinin kadınlardan (M=4,17) daha yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgular *''Kadınların prososyallik eğilimleri erkeklere kıyasla daha yüksektir''* hipotezini ve *''Öğretmenlerin mesleki imajı düşünüldüğünde prososyallik eğilimlerinin affetme ve özgecilik alt boyutları diğerlerine göre daha yüksektir.''* hipotezini desteklememektedir.

Konuya dair literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında hem benzer hem de farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kadınların prososyallik eğilimlerinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar bulunmaktadır (Küçükuzun, 2022; Carlo ve Randall, 2002; Demir, 2017; Karslı, 2022).

Demir, Atlı ve Kıs tarafından ülkemizde 2005-2014 yılları arasında yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin tarandığı çalışmada 40 tezde cinsiyetin empatik eğilim açısından anlamlı farklılık oluşturduğu ve kadınların erkeklerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüş, 33 tezde ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Köse (2022) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının prososyallik eğilimleri ve cinsiyet değişkeni arasında bu araştırmada elde edilen bulgulara paralel şekilde cinsiyet ile prososyallik eğilimi arasında ilişki bulunamamıştır.

Yüce (2025) tarafından Beden Eğitimi öğretmenlerinin prososyallik eğilimleri ve cinsiyetleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan analizlerde buradaki sonuçlarla paralel şekilde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayvalıoğlu (1987) tarafından yardımseverlik eğilimleri üzerinden yapılan araştırmada erkeklerin kadınlardan daha yüksek yardım etme eğilimine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin empatik eğilimlerinin incelendiği Kayacı (2021) tarafından yapılmış araştırmada da cinsiyet bakımından kadın öğretmenler ve erkek öğretmenler arasında farklılık bulunamamıştır. Araştırma grubunun öğretmenlerden oluşması ve öğretmen adaylarının üniversite eğitiminden itibaren mesleki formasyon sürecinde yalnızca bilgiyi aktaran değil, aynı zamanda öğrencilere yol gösterici model olarak yetiştirilmeleri kadın ve erkek fark etmeksizin

bütün öğretmenlerin benzer prososyal eğilimler göstermelerine katkı sağlamaktadır. Öğretmenler meslek doğası gereği yüksek düzeyde etik sorumluluk, empati ve yardımseverlik duygularını içselleştirerek profesyonel bir kimlik oluşturduğu söylenebilir.

4.2.1.2. Dindarlık ve Cinsiyet

Araştırmanın bu bölümünde cinsiyet değişkeninin dindarlık üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı araştırılacaktır. On maddeden oluşan Dindarlık Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin altı maddesi dinin bireyin yaşam tarzında, insan ilişkilerinde olan ilişkisini (Dini Etki Boyutu) ölçmeye yönelikken dört maddesi de bireyin ibadet hayatını (Dini İbadet Boyutu) ölçmeye yöneliktir. Bu amaçla yapılan bağımsız grup t-testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13: Dindarlık Bakımından Kadınlar ve Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	**Cinsiyet**	**N**	**M**	**SD**	**t**	**p**
Dindarlık (Genel)	Kadın	288	4,31	0,52	-2,246	**,025**
	Erkek	106	4,44	0,45		
Dinî Etki Boyutu	Kadın	288	4,48	0,55	-1,384	,166
	Erkek	106	4,56	0,50		
İbadet Boyutu	Kadın	288	4,05	0,67	-2,692	**,007**
	Erkek	106	4,25	0,55		

Yukarıda yer alan tablodaki bulgulara erkeklerin *dindarlık(genel)* ortalamasının (M=4,44) kadınlardan (M=4,31) yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki fark istatiksel açıdan anlamlıdır (p=,025<0,05). Buna göre erkek katılımcılara ait *genel dindarlık ortalamaları,* kadın katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. *Dini etki boyutuna* bakıldığında erkek katılımcıların ortalaması (M=4,56) kadın katılımcıların ortalamasından (M= 4,48) daha yüksektir. Fakat aradaki bu fark istatiksel olarak anlamlı değildir (p=,116>0,05). *İbadet boyutuna* bakıldığında ise burada da erkekler lehine bir yükseklik görülmektedir. Aradaki fark istatiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=,007<0,05).

Bulgulardan hareketle erkeklerin "muhtaçlara/komşulara yardım etme, dinde hayatın anlamını bulma, namaz kılma, oruç tutma, dürüstlük ve Allah'a yakınlık hissi" gibi tutum ve davranışları içeren dindarlık eğilimlerinin kadınlardan daha yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen bu bulgular araştırmanın "*Kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek dindarlık ortalamalarına sahiptir."* şeklindeki hipotezini desteklememektedir.

Dindarlık ve cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla pek çok farklı çalışma yapılmış ve farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Dindarlık genel ortalamalarına bakıldığında kadınların dindarlık ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulgusu literatürde hâkim olan görüştür (Baynal, 2015; Cirhinlioğlu, Ok ve Gül, 2013; Günay, 1999; Kayıklık, 2003; Yapıcı, 2007). Buna karşın bu çalışmada olduğu gibi erkeklerin daha yüksek dindarlık ortalamasına sahip olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Karaca, 2000; Mehmedoğlu, 2004; M. Yıldız, 2014). Ayten (2009:119) tarafından yapılmış olan araştırmada da dindarlığın inanç- etki boyutunda kadınlar ile erkekler arasında istatiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Aynı şekilde bu araştırmada bulunan sonuca benzer şekilde inanç-ibadet boyutunda erkeklerin daha yüksek ortalamalar elde ettikleri sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Mehmedoğlu, 2004; Uysal, 2006). Araştırma yapılan grubun çalışan erkek ve kadınlardan oluşması da erkeklerin daha dindar olmasını açıklayıcı olabilir. Nitekim Çelik (2002) çalışan ve çalışmayan kadınlardaki ibadet uygulamaları ile erkekler arasında erkekler lehine bir farklılık olduğunu söylemektedir.

4.2.1.3. Mutluluk ve Cinsiyet

Çalışmada kullanılan Mutluluk Ölçeği yedi maddeden oluşmakta maddeler bir ve yedi arasında puanlanmaktadır. Ölçeklerden alınan ortalama puanlar katılımcıların mutluluk düzeylerinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Katılımcıların Mutluluk Ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 14: Mutluluk Bakımından Kadınlar ve Erkekler Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	**Cinsiyet**	**N**	**M**	**SD**	**t**	**p**
Mutluluk	Kadın	288	3,09	,527	-1.038	,300
	Erkek	106	3.15	,515		

Tabloda yer alan bulgulara göre erkeklerin mutluluk ortalamaları (M=3,15) kadınların mutluluk ortalamasından (M=3,09) daha yüksektir. Elde edilen verilere göre cinsiyet ve mutluluk arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur (p=0,05<0,300). Bulgular araştırmanın hipotezlerinden olan *''Cinsiyet faktörü açısından katılımcıların mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.''* hipotezini destekler niteliktedir.

Araştırmada kadınlar ve erkekler arasında mutluluk bakımından anlamlı farklılıkların bulunmaması daha önce yapılmış bazı çalışmalarla da örtüşmektedir (Doğan ve Akıncı Çötok 2011: 169). Genç, Şahin ve Altuntaş (2020) tarafından öğretmenlerde mutluluk ve iyimserlik düzeylerini tespit etmek amacıyla yapılan araştırmada da benzer şekilde cinsiyet değişkeni ile mutluluk arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Örneklem grubumuzun benzer özelliklere ve yaşam şekillerine sahip olması kadınlar ve erkekler arasında mutluluk bakımından farklılık olmamasını açıklayabilir.

4.2.2. Yaş

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların yaş gruplarına göre prososyallik, dindarlık ve mutluluk düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Bu verileri elde etmek için ANOVA ve Scheffe testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarından elde edilen veriler başlıklar altında sunularak yorumlanmıştır. Yaş, anket formunda kategorize edilmeden açık uçlu şekilde sorulmuş; sonrasında yaş grupları "İlk Yetişkinlik (22-34 Yaş)", "Orta Yetişkinlik (35-49 Yaş)", "Son Yetişkinlik (50-59 Yaş)" ve ''İleri Yaş (60-70 Yaş)'' şeklinde dört kategori halinde düzenlenmiştir. Grup karşılaştırmaları için analizler yapılırken ileri yaş grubunda yer alan 10 kişi son yetişkinliğe dahil edilerek gruplar üçe indirilmiş ve bu üç grup arasında karşılaştırma yapılmıştır**.**

4.2.2.1. Prososyallik ve Yaş

Araştırmanın bu bölümünde yaş faktörünün katılımcıların prososyallik düzeyleri üzerindeki etkisinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ve Scheffe gerçekleştirilerek elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 15: Yaş Grubuna Göre Prososyallik Eğilimi (ANOVA, Scheffe)

		N	M	SD	F	p	FARKLAR
Prososyallik Genel	1 İlk Yetişkinlik	169	4,76	1,09	0,38	,67	0
	2 Orta Yetişkinlik	159	4,79	1,16			
	3 Son Yetişkinlik	66	4,91	1,24			
	Toplam	394	4,80	1,14			
Yardım Etme Boyutu	1 İlk Yetişkinlik	169	5,99	1,19	0,05	,94	0
	2 Orta Yetişkinlik	159	5,97	1,26			
	3 Son Yetişkinlik	66	6,04	1,38			
	Toplam	394	5,99	1,25			
Hayırseverlik Boyutu	1 İlk Yetişkinlik	169	4,39	1,57	0,22	,79	0
	2 Orta Yetişkinlik	159	4,51	1,50			
	3 Son Yetişkinlik	66	4,46	1,67			
	Toplam	394	4,45	1,56			
Özgecilik Boyutu	1 İlk Yetişkinlik	169	4,05	1,57	1,25	,28	0
	2 Orta Yetişkinlik	159	4,14	1,46			
	3 Son Yetişkinlik	66	4,40	1,54			
	Toplam	394	4,15	1,52			
Paylaşma Boyutu	1 İlk Yetişkinlik	169	4,43	1,41	0,12	,88	0
	2 Orta Yetişkinlik	159	4,36	1,37			
	3 Son Yetişkinlik	66	4,37	1,38			
	Toplam	394	4,39	1,38			
Affetme Boyutu	1 İlk Yetişkinlik	169	4,17	1,54	3,48	,03	3-1
	2 Orta Yetişkinlik	159	4,23	1,58			
	3 Son Yetişkinlik	66	4,75	1,57			
	Toplam	394	4,29	1,57			

Tabloya göre prososyallik genel ortalaması bakımından en düşük ortalamaya sahip grup 4,76 ortalamayla ilk yetişkinlik grubudur. Bunu orta yetişkinlik (M=4,79) takip etmekte, en yüksek ortalama ise son yetişkinlikte (M=4,91) görülmektedir. Yaş grupları arasında genel prososyal eğilim bakımından anlamlı bir fark yoktur (p>,05). Bu durum araştırmanın hipotezlerinden olan *'' Yaş ile prososyallik eğilimleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.''* hipotezini desteklememektedir.

Gruplar arasındaki farklar affetme boyutunda anlamlıdır (p<.05) Son yetişkinlik grubundakiler ilk yetişkinlik grubuna göre daha yüksek düzeyde affetme eğilimine sahiptir. Araştırmanın hipotezlerinden olan *'' Öğretmenlerin mesleki imajı düşünüldüğünde prososyallik eğilimlerinin affetme ve özgecilik alt boyutları diğerlerine göre daha yüksektir.''* hipotezinin bir bölümünü desteklemektedir.

Literatürde bu araştırmadan elde edilen bulguya benzer şekilde katılımcıların yaşlarına göre prososyallik eğilimlerinin değişmediğini belirten çalışmalar da mevcuttur (Küçükuzun, 2022:41).

Eisenberg ve diğerleri (2006) prososyal düşünce biçiminin yaşla birlikte değiştiğini; yaş ilerledikçe haz ve onay ihtiyacıyla yapılan davranışların yerini, empatiyle içselleştirilmiş bir ahlaki muhakemenin ortaya çıkardığı davranışların aldığını belirtmiştir.

4.2.2.2. Dindarlık ve Yaş

Araştırmanın bu bölümünde yaş değişkeni ve dindarlık arasındaki ilişki araştırılacaktır. Bu amaçla tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ve Scheffe testi gerçekleştirilerek elde edilen bulgular tabloda verilmiştir.

Tablo 16: Yaş Grubuna Göre Dindarlık Eğilimi (ANOVA, Scheffe)

		N	M	SD	F	P	FARKLAR
Dindarlık Genel	1 İlk Yetişkinlik	169	4,25	0,51	5,97	,003	**3,2**-1
	2 Orta Yetişkinlik	159	4,39	0,48			
	3 Son Yetişkinlik	66	4,47	0,53			
	Toplam	394	4,34	0,51			

Tabloda yer alan bulgulara göre en yüksek dindarlık ortalamasına sahip olunan dönem son yetişkinlik dönemidir (M=4,47). Bunu orta yetişkinlik dönemi takip etmektedir (M=4,39). İlk yetişkinlik evresi ise gruplar arasında en düşük ortalamaya sahiptir (M=4,25).

Araştırmadan elde edilen verilere göre ortalama değerlerdeki farklar istatiksel olarak da anlamlıdır (p=0,003). Elde edilen bulgulara göre ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerin dindarlık düzeyi, orta yetişkinlik dönemindeki bireylere kıyasla anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Benzer şekilde son yetişkinlik dönemindeki bireyler ile ilk yetişkinliğe geçiş dönemindeki bireyler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bütün bu bulgulara bakıldığında dindarlığın yaşla birlikte arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum araştırmanın *yaş ilerledikçe dindarlık ortalamasının arttığı* yönündeki hipotezini desteklemektedir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar literatürde yer alan diğer pek çok araştırmayla da benzer çıkmıştır (Ayten, 2009; Mehmedoğlu, 2004: 163; Uysal, 2006: 147). Söz konusu araştırmalarda da yaşla birlikte inanç, ibadet ve tecrübe boyutlarında artış gözlemlenmiştir. Özellikle genç yetişkinlik döneminde en düşük seviyede ve orta ve ileri yetişkinlik dönemlerinde daha yüksek seviyede olması bireylerin yaşam deneyimleri, ölüm bilinci ve manevi yönelimlerindeki değişimlerle açıklanabilir. Saroglou (2011) yaş ilerledikçe dinin ölüm, kayıplar, hastalık gibi durumlarla başa çıkmada ve anlam arayışında daha fazla kullanıldığını belirtmiştir.

4.2.2.3. Mutluluk ve Yaş

Araştırmanın bu bölümünde yaş değişkeni ve dindarlık arasındaki ilişki araştırılacaktır. Bu amaçla tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ve Scheffe testi gerçekleştirilerek elde edilen bulgular tabloda verilmiştir.

Tablo 17: Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi (ANOVA, Scheffe)

		N	**M**	**SD**	**F**	**p**	**FARKLAR**
Mutluluk Genel	1 İlk Yetişkinlik	169	3,01	0,55	7,08	,001	**3,2**-1
	2 Orta Yetişkinlik	159	3,16	0,45			
	3 Son Yetişkinlik	66	3,27	0,58			
	Toplam	394	3,11	0,52			

Bulgulara göre son yetişkinlik dönemindeki bireylerin mutluluk ortalamasının (M=3,27), orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin ortalamasından (M=3,16) yüksek olduğu; aynı şekilde ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerin ortalamasından da (M=3,01) yüksek olduğu görülmüştür. Gruplar arasındaki farklar son yetişkinlik lehine istatiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$). Yani mutluluk düzeyleri yaşla birlikte artmaktadır. Elde edilen bulgular *mutluluğun yaşla birlikte arttığına* dair olan araştırma hipotezini destekler niteliktedir. Araştırma grubunun sosyal hayatın içinde yer alan öğretmenlerden oluşması çevreyle olumlu ilişkilerin öznel iyi oluşu ve mutluluğu arttırdığını söyleyen çalışmaları doğrulamaktadır. Yaş ve mutluluk, öznel iyi oluş arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğunu söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Eryılmaz & Ercan, 2011: 144; Ryff, 1989: 1076). Ulukan (2020) tarafından öğretmenler üzerinde yapılan araştırmada en yüksek mutluluk ortalamasına sahip olan öğretmenlerin 45 yaş ve üzerindekiler olduğu gözlemlenmiştir.

4.2.3. Medeni Durum

Araştırmanın bu bölümünde demografik değişkenlerden olan medeni durumun prososyallik, dindarlık ve mutluluk ile ilişkisinin bulunup bulunmadığı, bir ilişki varsa bunun ne şekilde gerçekleştiği ele alınmaktadır. Medeni durumun diğer değişkenlerle olan ilişkini ortaya koymak amacıyla yapılan t-test analizleri ilgili başlıklar altında yorumlanarak verilmiştir.

4.2.3.1. Prososyallik ve Medeni Durum

Bu başlık altında katılımcıların medeni durumlarının prososyallik düzeyi açısından herhangi bir farklılığa yol açıp açmadığı incelenmektedir. Değişkenler arasında yapılan bağımsız grup t-test analizleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 18: Prososyallik Eğilimi Bakımından Evli ve Bekâr Bireyler Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	**Medeni Durum**	**N**	**M**	**SD**	**t**	**p**
Prososyallik Genel	Evli	252	4,79	1,20	-0,16	,872
	Bekar	142	4,80	1,01		
Yardım Etme Boyutu	Evli	252	5,97	1,31	-0,36	,717
	Bekar	142	6,02	1,12		
Hayırseverlik Boyutu	Evli	252	4,41	1,57	-0,58	,562
	Bekar	142	4,51	1,53		
Özgecilik Boyutu	Evli	252	4,17	1,56	0,50	,615
	Bekar	142	4,09	1,45		
Paylaşma Boyutu	Evli	252	4,39	1,39	0,32	,988
	Bekar	142	4,39	1,36		
Affetme Boyutu	Evli	252	4,31	1,62	0,04	,678
	Bekar	142	4,24	1,47		

Yapılan analizlere bakıldığında prososyallik genel ortalamasında bekar olan katılımcıların ortalamaları (M=4,80) evli olanlardan (M=4,79) daha yüksektir. Fakat bu fark istatiksel açıdan anlamlı değildir. Alt boyutlara bakıldığında; *yardım etme* ve *hayırseverlik* alt boyutlarının ortalamalarında da bekar katılımcılar daha yüksek ortalamaya sahiptir. *Özgecilik* ve *affetme* alt boyutlarının ortalamalarına bakıldığında evli katılımcıların ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Her iki durumda da

oluşan farklar istatiksel açıdan anlamlı değildir (p>0.05). Araştırma bulguları *evlilerin bekarlardan daha yüksek bir prososyallik eğilimine sahip olduğu* hipotezini desteklememektedir.

Din psikolojisi literatüründeki araştırmalara bakıldığında evlilerin bekarlar bireylerden daha yüksek prososyal davranışlar gösterdiği bulgusuna ulaşan pek çok araştırma bulunmaktadır (Demir, 2017; Ayten, 2009). Küçükuzun (2022) tarafından yapılan araştırmada da bu araştırmada elde edilen bulguya benzer şekilde medeni durum ile prososyallik eğilimleri arasında ilişki bulunamamıştır. Öğretmenler üzerinde yapılan bir başka çalışmada da medeni durum ile empatik eğilimler arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır (E. Çelik & Çağdaş, 2010: 30). Prososyal davranışlar çok boyutlu olarak oluşan ve gelişen davranış türleridir. Öğretmenlerden oluşan araştırma grubunda bu davranışların kaynağını medeni durumdan çok insana hizmet etme bilinci ve meslek değerlerinin kişisel yaşamın önüne geçmesi oluşturduğu söylenebilir.

4.2.3.2. Dindarlık ve Medeni Durum

Medeni durumun dindarlık ile ilişkisinin olup olmadığının araştırılması amacıyla bağımsız grup testi (independent samples t-test) yapılmış, sonuçları tablo ile aşağıda sunulmuştur.

Tablo 19: Dindarlık Bakımından Evli ve Bekâr Bireyler Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	**Medeni Durum**	**N**	**M**	**SD**	**t**	**p**
Dindarlık (Genel)	Evli	252	4,41	0,48	3,32	**,001**
	Bekar	142	4,23	0,54		
Dinî Etki Boyutu	Evli	252	4,56	0,51	2,86	**,004**
	Bekar	142	4,40	0,58		
İbadet Boyutu	Evli	252	4,18	0,62	2,94	**,003**
	Bekar	142	3,98	0,69		

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında evli bireylerin dindarlık ortalamasının (M=4,41) bekar bireylerin dindarlık ortalamasından (M=4,23) yüksek olduğu görülmektedir. Aralarındaki bu fark istatiksel olarak anlamlıdır (p=0,001). Dindarlığın alt boyutlarından *etki boyutuna* bakıldığında evli bireyler (M=4,56) bekarlardan (M=4,40) daha yüksek ortalamaya sahiptir. Aynı şekilde *ibadet boyutunda* da evlilerin (M=4,18) bekar bireylerden (M=3,98) daha yüksek ortalamaya sahip olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular dindarlığın hem etki boyutunda (p=0,004) hem de ibadet boyutunda (p=0,003) evli bireyler lehine anlamlı bir farka sahip olduğuna işaret etmektedir. Bu durum araştırmanın hipotezlerinden olan *evlilerin bekarlardan daha yüksek bir dindarlık ortalamasına sahip olduğu* hipotezini desteklemektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular literatürdeki pek çok çalışma ile

paralellik arz etmektedir (Ayten, 2009: 129; Günay, 1999: 104; Köktaş, 1993: 108; Uysal, 2006: 82). Evlilik bireylerin güven, aidiyet ve anlam ihtiyaçlarını karşıladığı için dini yönelimleri de destekleyici olduğu söylenebilir. Aynı zamanda evli bireylerin çocuklarına rol model olma amacını da taşıdığı için daha dindar olmalarını açıklayabilir.

4.2.3.3. Mutluluk ve Medeni Durum

Medeni durum değişkeninin katılımcıların mutluluk düzeyinde farklılığa yol açıp açmadığını araştırmak amacıyla iki değişken arasında bağımsız grup t-testi (independent samples t-test) yapılmış, elde edilen bulgular aşağıda tablo olarak sunulmuştur.

Tablo 20: Mutluluk Bakımından Evli ve Bekâr Bireyler Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	Medeni Durum	N	M	SD	t	p
Mutluluk Genel	Evli	252	3,13	0,53	0,48	,240
	Bekar	142	3,07	0,50		

Tablodaki bulgulara göre evli katılımcılar (M=3,13) bekarlardan (M=3,07) daha yüksek bir ortalamaya sahiptir. Fakat aradaki fark istatiksel açıdan anlamlı değildir (p>0.05). Araştırmadan elde edilen bulgular *evli bireylerin bekar bireylere kıyasla daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğu* hipotezini desteklememektedir.

Literatür incelendiğinde mutluluk ve medeni durum değişkeni arasında farklı bulguların elde edildiği görülmektedir. Aydemir (2008) evli olanların mutluluk ortalamalarının bekar katılımcılardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2024 yılında yapılan araştırmaya göre evli bireylerin evli olmayanlara göre daha yüksek mutluluk ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Mutlu olduğunu belirten evlilerin oranı %52,5 olarak, evli olmayanların ise %44,0 olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunun benzer niteliklere sahip olan bir meslek grubundan oluşması mutluluk ve medeni durum açısından anlamlı sonuçlar ortaya çıkmamasına neden olmuş olabilir.

4.2.4. Çocuk Sahibi Olma

Araştırma katılımcılarının çocuk sahibi olma durumlarının prososyallik, dindarlık ve mutluluk değişkenleriyle bir ilişkisinin olup olmadığı, bir ilişki varsa bunun ne şekilde gerçekleştiği aşağıda ilgili başlıklar altında incelenmiştir.

4.2.4.1. Prososyallik ve Çocuk Sahibi Olma

Araştırmada katılımcıların çocuk sahibi olma durumları ve prososyallik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre

Tablo 21: Prososyallik Eğilimi Bakımından Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Ortalama Farklar(t-test)

Faktörler	Çocuk Sahibi Olma	N	M	SD	t	p
Prososyallik Genel	Var	223	4,85	1,21	0,95	,338
	Yok	171	4,74	1,05		
Yardım Etme Boyutu	Var	223	6,01	1,33	0,32	,744
	Yok	171	5,97	1,13		
Hayırseverlik Boyutu	Var	223	4,49	1,56	0,52	,597
	Yok	171	4,40	1,56		
Özgecilik Boyutu	Var	223	4,23	1,57	1,30	,192
	Yok	171	4,03	1,46		
Paylaşma Boyutu	Var	223	4,44	1,39	0,71	,475
	Yok	171	4,34	1,37		
Affetme Boyutu	Var	223	4,39	1,63	1,42	,154
	Yok	171	4,16	1,49		

Elde edilen bulgulara göre çocuk sahibi olan bireylerin prososyallik genel puan ortalamasının (M=4,85) çocuk sahibi olmayan bireylerin ortalamasından (M=4,74) yüksek olmakla birlikte, bu fark istatiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Prososyallik alt boyutlarına bakıldığında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Tüm alt boyutlarda çocuk sahibi olan katılımcılar çocuk sahibi olmayanlardan daha yüksek ortalamaya sahiptir. Fakat bu fark hiçbir grupta anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Çelik ve Çağdaş (2010) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin empatik eğilimleri ile çocuk sahibi olup olmamaları değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Çocuk sahibi olmanın prososyallik eğilimlerini arttıracağı beklenmekle birlikte; öğretmenlerin zaten çocuklarla çalışması ve çocuk sevgisine sahip olmalarının çocuk sahibi olan ve olmayan öğretmenler arasında bir farklılığın oluşmamasına sebep olmuş olabilir.

4.2.4.2. Dindarlık ve Çocuk Sahibi Olma

Çocuk sahibi olma durumunun dindarlık ile ilişkisinin olup olmadığının araştırılması amacıyla bağımsız grup testi (independent samples t-test) yapılmış, sonuçları tablo ile aşağıda sunularak yorumlanmıştır.

Tablo 22: Dindarlık Bakımından Çocuk Sahibi Olma Durumuna Göre Ortalama Farklar (t-test)

Faktörler	Çocuk Sahibi Olma	N	M	SD	t	p
Dindarlık (Genel)	Var	223	4,48	0,40	6,15	**,000**
	Yok	171	4,18	0,58		
Dinî Etki Boyutu	Var	223	4,25	0,55	4,88	**,000**
	Yok	171	3,94	0,73		
İbadet Boyutu	Var	223	4,64	0,43	5,69	**,000**
	Yok	171	4,34	0,62		

Elde edilen veriler incelendiğinde genel dindarlık puanı açısından çocuk sahibi olan bireylerin ortalaması (M=4,48), çocuk sahibi olmayan bireylerin ortalamasından (M=4,18) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (p<,05). Alt boyutlara bakıldığında *dini etki boyutunda* da çocuk sahibi bireyler (M=4,25), çocuk sahibi olmayan bireylerden (M=3,94) anlamlı düzeyde daha yüksek puan almıştır (p<,05). Benzer şekilde *ibadet boyutunda* da çocuk sahibi bireylerin ortalamaları (M=4,64), çocuk sahibi olmayan bireylerin ortalamalarından (M=4,34) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<,05). Bu durum araştırmanın hipotezlerinden olan *çocuk sahibi olan bireyler olmayanlara göre daha dindardır* hipotezini desteklemektedir.

Bu sonuçlar çocuk sahibi bireylerin dindarlık düzeylerinin çocuk sahibi olmayan bireylere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ebeveyn olmanın bireylerin dini inanç ve pratikleri üzerinde güçlendirici bir etkisi olduğu söylenebilir. Burada elde edilen veriler bireylerin medeni durumuna benzer özellikler ortaya koymaktadır. Çakır'ın (2015) öğretmenler üzerinde yapmış olduğu araştırmada da benzer şekilde çocuk sahibi olma durumu ile bireylerin dindarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Yurt dışında da yapılan çalışmalarda benzer şekilde farklı dinlerde de dindarlık ve çocuk sahibi olma arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Zhang, 2008: 254).

4.2.4.3. Mutluluk ve Çocuk Sahibi Olma

Tablo 23: Mutluluk Bakımından Çocuk Sahibi Olan ve Olmayan Bireyler Arasındaki Farklar

	Çocuk Sahibi Olma	N	M	SD	t	p
Mutluluk Genel	Var	223	3,16	0,53	1,81	,070
	Yok	171	3,06	0,51		

Tablodaki veriler incelendiğinde çocuk sahibi bireylerin genel mutluluk ortalamasının (M=3,16), çocuk sahibi olmayan bireylerin ortalamasından (M=3,06) daha yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki farka bakıldığında bu yükseklik istatiksel olarak anlamlı değildir (p>,05).

Literatüre bakıldığında Uğur (2018) tarafından yapılan ‘’Çocuk sahibi olmak insanları mutlu ediyor mu?’’ isimli araştırmada çocuk sahibi olmayla mutluluk arasında lineer olmayan bir ilişki bulunmuştur. İki çocuğa sahip olmak mutlulukla pozitif ilişki içindeyken çocuk sayısı arttıkça mutluluk artmamaktadır. Anne olmak ve baba olmak arasında da farklılıklar bulunmuş; baba olmak mutlulukla pozitif ilişki içindeyken, annelik babalığa nispeten negatif ilişki içinde bulunmuştur.

4.2.5. Branş

Araştırmanın bu bölümünde demografik değişkenlerden olan branş değişkeninin prososyallik, dindarlık ve mutlulukla olan ilişkisi ve aradaki ilişkinin ne şekilde gerçekleştiği tespit edilmektedir. Din eğitimi ile alakalı olan branşlar ‘’DKAB İHL’’ başlığı altında, din eğitimi ile alakalı olmayan branşlar ise ‘’Diğer’’ başlığı altında toplanmıştır. Branş değişkeninin diğer değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla yapılan t-test analizleri ilgili başlıklar altında verilerek yorumlanmıştır.

4.2.5.1. Prososyallik ve Branş

Branş değişkeninin katılımcıların prososyallik düzeyinde farklılığa yol açıp açmadığını araştırmak amacıyla iki değişken arasında bağımsız grup t-testi (independent samples t-test) yapılmış, elde edilen bulgular aşağıda tablo olarak sunulmuştur.

Tablo 24: Prososyallik Bakımından DKAB ve Diğer Branşlar Arasındaki Farklar (t-test)

Faktörler	Branş	N	M	SD	t	p
Prososyallik Genel	1 DKAB IHL	151	4,59	1,27	-2,69	**0,007**
	2 DIGER	243	4,92	1,04		
Yardım Etme Boyutu	1 DKAB IHL	151	5,71	1,45	-3,30	**0,001**
	2 DIGER	243	6,17	1,07		
Hayırseverlik Boyutu	1 DKAB IHL	151	4,39	1,60	-0,64	0,517
	2 DIGER	243	4,49	1,54		
Özgecilik Boyutu	1 DKAB IHL	151	3,89	1,56	-2,59	**0,009**
	2 DIGER	243	4,30	1,48		
Paylaşma Boyutu	1 DKAB IHL	151	4,15	1,44	-2,74	**0,006**
	2 DIGER	243	4,54	1,33		
Affetme Boyutu	1 DKAB IHL	151	4,06	1,65	-2,35	**0,019**
	2 DIGER	243	4,44	1,51		

Tabloya göre *genel prososyallik düzeyi* bakımından DKAB İHL öğretmenleri (M=4,59) diğer branş öğretmenlerine (M=4,92) kıyasla daha düşük ortalamaya sahiptir. Arada bulunan bu fark istatiksel açıdan anlamlıdır (p=,007) ve diğer branş öğretmenleri genel olarak daha yüksek düzeyde prososyallik eğilimi göstermektedir.

Yardım Etme alt boyutunda Diğer Branş öğretmenlerinin (M=6,17) DKAB İHL öğretmenlerine göre (M=5,71) daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu ve aradaki farkın istatiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir (p=,001). Bu bulgu yardım etme davranışlarında öğretmenlerin branşlarının etkili olabileceğini düşündürmektedir. *Hayırseverlik* alt boyutuna bakıldığında Diğer Branş öğretmenlerinin ortalamasının (M=4,49) DKAB İHL öğretmenlerinin ortalamasından (M=4,39) daha yüksek olmasına karşın aradaki fark istatiksel açıdan anlamlı değildir (p=,517). *Özgecilik* alt boyutunda Diğer Branş öğretmenlerinin ortalamaları (M=4,30) DKAB İHL öğretmenlerinin ortalamalarından (M=3,89) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,009). *Paylaşma* alt boyutuna bakıldığında da aynı şekilde Diğer Branş öğretmenlerinin ortalamasının (M=4,54) DKAB İHL öğretmenlerinin ortalamasından (M=4,15) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir (p=,006). Son olarak *affetme* alt boyutuna gelindiğinde burada da diğer branş öğretmenlerine ait ortalamaların (M=4,44) DKAB İHL öğretmenlerine ait ortalamalardan (M=4,06) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir (p=,019). Bulgulara göre *hayırseverlik* alt boyutu haricindeki tüm alt boyutlarda; *Yardım Etme, Özgecilik, Paylaşma ve Affetme* alt boyutlarında DKAB İHL öğretmenlerine kıyasla diğer branş öğretmenleri lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Alt boyutlar düzeyinde elde edilen bu bulgular, öğretmenlerin görev yaptıkları branşın

başkalarına yönelik olumlu ve destekleyici tutumlarını etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın *DKAB İHL branş öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerine göre prososyallik eğilimlerinin daha yüksek olacağı* yönündeki hipotezi desteklenmemektedir.

Öğretmen adayları üzerinde yapılan bir çalışmada okunan bölüm ile prososyallik eğilimleri arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (F. Köse, 2022: 80).

Araştırmada diğer branşların beklenilenin aksine DKAB İHL öğretmenlerinden daha yüksek prososyallik puanlarına sahip olması örneklemdeki demografik faktör farklılıklarından ve DKAB öğretmenlerinin daha eleştirel olmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca aradaki fark anlamlı olsa da etki düzeyi düşüktür; bu açıdan sınırlı bir fark olarak değerlendirilebilir.

4.2.5.2. Dindarlık ve Branş

Bu başlık altında branş değişkenine göre dindarlık düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yapılan analizlere ait bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 25: Dindarlık ve Alt Boyutları Bakımından DKAB İHL ve Diğer Branş Öğretmenleri Arasındaki Farklar (t-testi)

Faktörler	Brans	N	Mean	SD	t	p
Dindarlık (Genel)	1 DKAB IHL	151	4,53	0,35		
	2 DIGER	243	4,24	0,56	6,30	**0,000**
Dinî Etki Boyutu	1 DKAB IHL	151	4,43	0,41		
	2 DIGER	243	3,92	0,69	9,11	**0,000**
İbadet Boyutu	1 DKAB IHL	151	4,59	0,42		
	2 DIGER	243	4,24	0,56	2,82	**0,005**

Araştırmada öğretmenlerin dindarlık düzeylerinin görev yaptıkları branşa göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizlerde dindarlık genel ortalamalarında DKAB İHL öğretmenleri lehine anlamlı farklar tespit edilmiştir. Buna göre, DKAB İHL öğretmenlerinin genel dindarlık düzeyi ortalaması (M=4,53), diğer branş öğretmenlerinin ortalamasından (M=4,24) anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,000). Bu sonuç DKAB İHL öğretmenlerinin genel olarak daha yüksek bir dindarlık ortalamasına sahip olduğunu göstermektedir.

Alt boyutlara bakıldığında benzer sonuçlar görülmektedir. *Dini Etki Boyutu* incelendiğinde DKAB İHL öğretmenlerinin ortalaması (M=4,43) diğer branş öğretmenlerinin ortalamasından (M=3,92)

anlamlı düzeyde daha yüksektir (p=,000). Benzer şekilde *İbadet Boyutunda* da DKAB İHL öğretmenlerine ait ortalamalar (M=4,59) diğer branş öğretmenlerine ait ortalamalardan daha yüksektir. Arada oluşan farkın istatiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (p=,005). Elde edilen bulgular araştırmanın hipotezlerinden olan *''Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri diğer branşlara göre daha dindardır.''* hipotezini destekler niteliktedir.

Arslan (2006) tarafından öğretmenler üzerinde yapılan araştırmada da elde ettiğimiz bulgulara paralel şekilde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin diğer branşlardan daha yüksek düzeyde dindarlık eğilimine sahip olduğu bulunmuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine giren öğretmenlerin yüksek düzeyde din eğitimi almış olması da dindarlık seviyelerinin yüksek olmasını açıklayıcı bir diğer unsurdur. (Yapıcı, 2006: 106)

4.2.5.3. Mutluluk ve Branş

Tablo 26: Mutluluk Düzeyleri Bakımından DKAB ve Diğer Branşlar Arasındaki Farklar (t-test)

	Brans	**N**	**Mean**	**SD**	**t**	**p**
Mutluluk Genel	1 DKAB IHL	151	3,10	0,50	-0,40	0,686
	2 DIGER	243	3,12	0,54		

Tablodan elde edilen sonuçlara göre DKAB öğretmenlerinin mutluluk ortalamaları (M=3,10) diğer branşların mutluluk ortalamalarına göre (M=3,12) çok az bir farklılık göstermektedir. Ancak bu fark istatiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (p=,686). Bu durum öğretmenlerinin branşının mutluluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Alanyazında öğretmenlerde mutluluk ve branş arasındaki ilişkilere dair çalışmalara rastlanmamıştır. Genç, Şahin ve Altuntaş (2020) tarafından yapılan ''Öğretmenlerde Mutluluk ve İyimserlik Üzerine Bir Araştırma'' adlı çalışmada branşın mutluluk puanlarını etkileyebilen bir değişken olarak ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada rehberlik öğretmenleri lehine anlamlı bir farklılık çıkmıştır.

4.2.6. Görev Yapılan Eğitim Kademesi

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların görev yaptıkları eğitim kademesine göre prososyallik, dindarlık ve mutluluk düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Bu

verileri elde etmek için ANOVA ve Scheffe testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarından elde edilen veriler başlıklar altında sunularak yorumlanmıştır.

4.2.6.1. Prososyallik ve Görev Yapılan Eğitim Kademesi

Tablo 27: Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin Prososyallik Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

	Eğitim Kademesi	N	M	SD	F	p	FARKLAR
	Okul Öncesi	15	4,53	1,29			
	İlkokul	72	4,88	1,03			
	Ortaokul	201	4,81	1,15	0,48	,693	-
Prososyallik	Lise	106	4,75	1,18			
Genel	Toplam	394	4,80	1,14			

Yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonucunda öğretmenlerde en yüksek prososyallik ortalamasına sahip olan eğitim kademesinin 4,88 ortalamayla ilkokul kademesine ait olduğu görülmektedir. Fakat bu fark istatiksel olarak anlamlı değildir (p>,05). Bu sonuç görev yapılan eğitim kademesinin öğretmenlerin prososyallik eğilimleri üzerinde istatiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Literatüre bakıldığında araştırma bulgularıyla benzer şekilde çalışılan eğitim kademesinin öğretmenlerin empatik eğilimleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulgusuna ulaşılan çalışmalar mevcuttur (Alçay, 2009:166; Kılıç, 2005: 60). Alçay (2009) çalışmasında burada elde edilen bulgulara benzer şekilde en yüksek empati düzeyine sahip grubun ilköğretim kademesinde çalışan öğretmenler (Okul öncesi, İlkokul ve Ortaokul) olduğunu belirtmiştir. Lise düzeyinde ergenlikle birlikte ortaya çıkan sorunlar, disiplin kurma ihtiyacı gibi sebeplerle prososyal davranış eğilimleri geri planda kalabilir. Sergüvenç'in (2025) öğretmenler üzerinde yapmış olduğu araştırmada da görev yapılan eğitim kademesinin prososyal eğilimler üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.6.2. Dindarlık ve Görev Yapılan Eğitim Kademesi

Tablo 28: Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin Dindarlık Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

Faktörler	Eğitim Kademesi	N	M	SD	F	p
	Okul Öncesi	15	4,38	0,32	0,39	,759

Dindarlık (Genel)	İlkokul	72	4,38	0,45		
	Ortaokul	201	4,36	0,51		
	Lise	106	4,31	0,58		
	Toplam	394	4,35	0,51		
Dini Etki Boyutu	Okul Öncesi	15	4,57	0,37		
	İlkokul	72	4,60	0,47		
	Ortaokul	201	4,49	0,55		
	Lise	106	4,47	0,59		
	Toplam	394	4,51	0,54	1,03	,377
İbadet Boyutu	Okul Öncesi	15	4,10	0,56		
	İlkokul	72	4,06	0,61		
	Ortaokul	201	4,16	0,62		
	Lise	106	4,06	0,73		
	Toplam	394	4,11	0,65	0,74	,524

Yapılan ANOVA testleri sonucuna göre öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademelerine göre hem genel dindarlık ortalamalarında hem de dini etki ve ibadet boyutlarında istatiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (p=759, p=,377, p=,524). Bu sonuçlar öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademelerine göre dindarlık düzeylerinin anlamlı biçimde değişmediğini göstermektedir.

4.2.6.3. Mutluluk ve Görev Yapılan Eğitim Kademesi

Tablo 29: Görev Yapılan Eğitim Kademesine Göre Öğretmenlerin Mutluluk Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

Faktörler	Eğitim Kademesi	N	M	SD	f	p
Mutluluk Genel	Okul Öncesi	15	3,24	0,47		
	İlkokul	72	3,10	0,57		
	Ortaokul	201	3,09	0,53		
	Lise	106	3,15	0,48		
	Toplam	394	3,11	0,52	0,65	,583

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına bakıldığında okul öncesi öğretmenlerinin en yüksek mutluluk ortalamasına (M=3,24) sahip olduğu fakat öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademelerine göre mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (p=,583). Literatürde öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesi ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır.

4.2.7. Mesleki Tecrübe

Çalışmanın bu aşamasında mesleki tecrübe ve prososyallik ilişkisi incelenecektir. Bu amaçla gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizinden elde edilen bulgular tablo halinde aşağıda sunulmuştur.

4.2.7.1. Prososyallik ve Mesleki Tecrübe

Tablo 30: Mesleki Tecrübeye Göre Prososyallik Eğilimi (ANOVA, Scheffe)

	Mesleki Tecrübe	N	M	SD	F	p	Farklar
Prososyallik Genel	1-5 Yıl	92	4,84	1,07			
	6-10 Yıl	116	4,64	1,13			
	11-15 Yıl	63	4,84	1,14	1,112	,350	-
	16-20 Yıl	42	4,69	1,15			
	21-40 Yıl	81	4,97	1,21			
	Toplam	394	4,79	1,13			

Tabloya bakıldığında mesleki tecrübe değişkenine göre prososyallik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p = ,350). Öğretmenlerin kıdemleri ve mesleki tecrübeleri arttıkça prososyallik eğilimlerinde anlamlı bir değişiklik oluşmamıştır. Araştırma hipotezlerinden olan '' Öğretmenlerin prososyallik eğilimleri ile mesleki tecrübe değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.'' hipotezi desteklenmemektedir.

Literatüre bakıldığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ve prososyallik düzeylerinin karşılaştırıldığı araştırmada da mesleki kıdem ile prososyallik eğilimi arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (Kayacı, 2021: 131). Batar (2005) tarafından yapılan çalışmada da öğretmenlerde kıdemin empatik eğilimlerle anlamlı ilişkisi saptanamamıştır. Öğretmenlik mesleğinde prososyal eğilimlerin yalnızca deneyimlerle değil mesleğin doğasında yer alan etik ve insani değerlere bağlı olarak şekillendiğini söylemek mümkündür. Öğretmenler daha mesleğin daha ilk yıllarından itibaren öğrencilerle kurdukları ilişkilerde yüksek düzeyde prososyal eğilimler göstermektedir. Bu davranışlar öğretmenlik kimliğinin bir parçası haline gelmiştir.

4.2.7.2. Mutluluk ve Mesleki Tecrübe

Tablo 1: Mesleki Tecrübeye Göre Mutluluk Düzeyleri (ANOVA, Scheffe)

	Mesleki Tecrübe	N	M	SD	F	p	Farklar
Mutluluk	1-5 Yıl	92	3,10	0,51	1,051	,381	-
	6-10 Yıl	116	3,12	0,47			
	11-15 Yıl	63	3,09	0,63			
	16-20 Yıl	42	3,25	0,45			
	21-40 Yıl	81	3,05	0,53			
	Toplam	394	3,11	0,52			

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcıların mutluluk düzeyleri ve mesleki tecrübeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05). Grupların ortalamaları incelendiğinde en yüksek ortalamanın 16-20 yıl arası mesleki tecrübeye sahip öğretmenlerde (M=3,25) olduğu görülmektedir. En düşük ortalama ise 21-40 yıl arası mesleki tecrübeye sahip öğretmenlerde (M=3,11) bulunmaktadır. Ancak bu farklar istatiksel olarak anlamlı değildir. Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005) tarafından yapılan araştırmada duygusal tükenmede en yüksek ortalamaya sahip grubun 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip olan öğretmenler, en düşük duygusal tükenmeye sahip grubun ise 16-20 yıl deneyime sahip öğretmenler olduğu belirtilmektedir. Çok uzun süre görev

yapmanın ve meslekte belirli sene tecrübe kazanmanın mesleki tükenmişliği ve mutluluğu etkilediği söylenebilir.

4.3. Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk İlişkisine Dair Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişkiler incelenmekte ve ‘’Prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?’’ sorusunun cevabı aranmaktadır. Araştırmanın üç değişkeninin arasındaki ilişkiler korelasyon analizi yapılarak incelenmiş, Pearson Korelasyon Değerlerine (Pearson Correlation Coefficients) ilişkin elde edilen bulgular aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 32: Prososyallik, Dindarlık ve Mutluluk Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
1. Prososyallik	-									
2. Yardım Etme	.810**	-								
3. Hayırseverlik	.800**	.485**	-							
4. Özgecilik	.758**	.525**	.446**	-						
5. Paylaşma	.823**	.605**	.516**	.690**	-					
6. Affetme	.740**	.539**	.461**	.533**	.549**	-				
7. Dindarlık	.208**	.090	.254**	.099*	.122*	.222**	-			
8. Etki Boyutu	.251**	.160**	.233**	.151**	.168**	.272**	.902**	-		
9. İbadet Boyutu	.098	-.022	.209**	.006	.030	.098	.842**	.527**	-	
10. Mutluluk	.146**	.080	.126*	.150**	.085	.155**	.150**	.123**	.140**	-

*Not: $p < .05$ anlamlılık düzeyi için *, $p < .01$ anlamlılık düzeyi için **.*

Prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişkilere dair bulgular başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

4.3.1. Prososyallik Dindarlık İlişkisine Dair Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde prososyallik ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmektedir. Bu hedef doğrultusunda gerçekleştirilen korelasyon analizine ait bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 33: Prososyallik ve Dindarlık Arasındaki İlişkiler

	Genel Dindarlık	Etki Boyutu	İbadet Boyutu
Prososyallik	,208**	,251**	,098
Yardım Etme	,090	,160**	-,022
Hayırseverlik	,254**	,233**	,209**
Özgecilik	,099*	,151**	,006
Paylaşma	,122**	,168**	,030
Affetme	,222**	,272**	,098

*Not: p < .05 anlamlılık düzeyi için *, p < .01 anlamlılık düzeyi için **.*

Araştırma bulguları öğretmenlerde prososyallik ile dindarlık arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermektedir. Öncelikle genel düzeydeki analiz sonuçlarına bakıldığında prososyallik ve genel dindarlık arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r=.208, p<.01). Bu bulgu dindarlık düzeyinin artmasının öğretmenlerin yardım etme, paylaşma, hayırseverlik ve affetme gibi prososyal davranışları desteklediğini göstermektedir. Ancak ilişkinin etki düzeyi düşünüldüğünde prososyalliğin tek belirleyicisinin dindarlık olmadığını kişisel özellikler, sosyal normlar veya mesleki değer anlayışı gibi başka faktörlerin de rol aldığını söylemek mümkündür. Bulgular araştırmanın hipotezlerinden olan ‘*’Katılımcıların dindarlık düzeyi arttıkça prososyallik eğilimleri de artmaktadır.’’* hipotezini desteklemektedir.

Dindarlığın alt boyutlarına bakıldığında ise *etki boyutu* ile prososyallik arasında anlamlı ve pozitif yönde güçlü bir ilişkini varlığı görülmektedir (r=.251, p<.01). Elde edilen bulgulardan hareketle dindarlığın inanç temelli kısmının prososyal davranışlar için daha etkili ve belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Ölçekte yer alan ‘’dini inançlarım gereği doğruyu söylemeye gayret ederim’’ veya ‘’dini inançlarım komşularıma iyi davranmamda etkilidir’’ gibi maddeler dindarlığın ahlaki yönünü temsil etmekte ve prososyal davranışlar olan affetme, paylaşma ve yardım etme gibi kişiler arası davranışlarla örtüşmektedir. Buna karşılık dindarlığın *ibadet boyutu* ile prososyallik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (r=.098, p>.05). Namaz, oruç veya dini bilgi seviyesini ölçen bu boyutun prososyalliğe doğrudan yansımadığı ve prososyal davranışlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Prososyalliğin alt boyutları ve dindarlığın alt boyutları incelendiğinde *yardım etme* ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (r=.090, p>.05). Ancak dindarlığın *etki boyutu* ve prososyallik arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir (r=.160, p<.01). *İbadet boyutuyla* ise herhangi bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bu durum yardım etme davranışının dini değer ve

inançlardan etkilendiğini ancak ritüel pratikleri içeren ibadetlerle doğrudan bir bağlantısının olmadığını göstermektedir. Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin mesleğinin özünde rehberlik ve destek sunulmanın olması; öğrencilere hem akademik hem de sosyal ve kişisel alanlarda yardım etme davranışının gösterilmesi de genel dindarlık ortalamasıyla ve ibadet boyutuyla yardım etme davranışı arasındaki ilişkinin anlamlı olmamasını açıklamaktadır. Bu davranışlar dindarlıktan bağımsız olarak meslek etiği içinde bulunmaktadır. İnanç boyutunun ise öğretmenlerdeki yardım etmekle alakalı davranışları destekleyerek arttırdığı görülmektedir.

Hayırseverlik ve *dindarlık* arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r=.254, p<.01). Aynı zamanda hayırseverlik ile dindarlığın etki boyutu arasında (r=.233, p<.01) ve ibadet boyutu arasında (r=.209, p<.01) da anlamlı bir ilişki vardır. Dindarlık ve prososyallik alt boyutlarının arasındaki ilişkiye bakıldığında en güçlü ilişkinin hayırseverlik boyutuna ait olduğu görülmektedir. Bu bulgular hayırseverliğin bireylerin hem inanç hayatından hem de ibadet pratiklerinden beslenen prososyal bir davranış olduğunu ortaya koymaktadır. Hem inanç boyutunun hem de ibadet boyutunun anlamlı çıkmasının, İslam dininin sosyal yardımlaşmayı hem farzlarla zorunlu kılması hem de gönüllü olarak yapılan yardım ve bağışların dinen teşvik etmesinin bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Hayırseverlik daha çok maddi yardımları içerdiğinden kişinin ibadetlere katılımı ve ibadet mekanlarına gitmesi daha çok hayır yapabileceği ortam oluşturmaktadır. Öğretmenler sosyal sorumluluk projelerinde öncü olmakta, çocuklara rol model olmakta ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmektedir. Okullarda düzenlenen etkinliklerle hem okul içinde hem de okul dışında öğrencilerde hayırseverlik ve yardımseverlik değerlerini geliştirmeye çalışmaktadır.

Özgecilik alt boyutuyla *dindarlık* arasında pozitif ama zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (r=.099, p<.05). Özgecilik ve dindarlığın etki boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r=.151, p<.01). Özgecilik ile dindarlığın ibadet boyutunda ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (r=.006, p<.05). Bu bulgular dindarlığın inanç boyutunun özgeci davranışlar olan fedakârlık, borç verme ve muhtaçlara yardım gibi davranışlarda etkisinin olduğunu göstermektedir. Öğretmenlik mesleğinin doğasının özgeci oluşu buradaki anlamlı etkileri başka bir noktadan açıklamaktadır. Çünkü öğretmenlerin fedakâr, özverili ve her durumda öğrenci yararına davranmaları beklenmektedir.

Paylaşma alt boyutuyla *dindarlık* arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır (r=.122, p<.01). Aynı şekilde etki boyutu ile de anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r=.168, p<.01). Paylaşma ile ibadet boyutunda ise anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (r=.030, p>.05). Bu bulgulara bakıldığında paylaşmanın ibadet pratiklerinden çok dinin inanç etki boyutu üzerinden şekillendiğini söylemek

mümkündür. Özellikle araştırma grubunun öğretmenlerden oluşması mesleki etik anlayışının da paylaşma davranışı üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Bilgi ve deneyimleri paylaşmak öğretmenlik mesleğinin temel etik sorumluluklarından birisidir.

Araştırma bulguları *affetme* ile *dindarlık* arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (r= 222, p<.01). Affetme ve dindarlığın inanç etki boyutu arasındaki ilişkinin affetme ve dindarlık ilişkisinden daha güçlü olduğu görülmektedir (r=.272, p<.01). Bu durum dindar bireyleri hayatın anlamını bulma, sosyal problemlere çözüm bulma gibi ahlaki yönelimlerde ve sosyal ilişkilerde bağışlama, anlayış ve helalleşmeye yönlendiğini göstermektedir. İslam dininin affetmeyi, bağışlamayı ve helalleşmeyi desteklemesinden hareketle bakıldığında dindar bireylerde affedicilik ilişkisinin yüksek olması beklenen bir sonuçtur. *Affedicilik* ve *ibadet boyutu* arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir (r=.098, p<.05). Bu durum namaz, oruç, Kur'an-ı Kerim okuma ibadet pratiklerinin bireylerin affedicilik düzeyini açıklamakta yeterli olmadığını göstermektedir. Öğretmenlik mesleğinin en önemli etik ilkelerinden birisi de affediciliktir. Bu yapıcı bir öğrenme ortamının oluşması, öğrencilerin hatalarından ders alarak desteklenmesi için gereklidir. Araştırmada en güçlü ilişkilerden birisinin dindarlık ve affedicilik arasında çıkmış olması affediciliğin dini değerlerle de beslendiğini göstermektedir.

Dindarlık ve prososyallik arasındaki ilişki din psikolojisi literatüründe tartışılan konulardan birisidir. Dindarlığın prososyal davranış eğilimlerini arttırdığı düşünülse de bu ilişkinin yönü bilişsel, kültürel ve motivasyonel faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Son yıllarda prososyalliğin bireyin yalnızca ne kadar dindar olduğu ile ilgili olduğu değil, dini zihninde nasıl algıladığıyla da ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Karataş ve Gürhan-Canlı (2020) tarafından yürütülen "*A Construal Level Account of the Impact of Religion and God on Prosociality*" adlı araştırmada bireylerin zihninde oluşan din ve tanrı algısının da prososyallik eğilimlerini etkilediği gösterilmektedir. Buna göre Tanrı kavramı soyut düzeyde düşünmeyi tetikleyerek soyut biçimde sunulan ve uzak hedefleri yönelik yardım davranışlarına sebep olurken, din kavramı düşünüldüğünde daha yakın ve somut hedefler için söz konusu olmaktadır. Buradan hareketle dindarlık ve prososyallik arasındaki ilişkinin sadece dindarlık düzeyiyle alakalı değil bilişsel faktörlerin de içinde olduğu karmaşık bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Carlo ve Randall (2002) tarafından yapılan çalışmada da prososyal davranışların tep tipli değil bireyden bireye farklılık gösteren bireylerin kişilik özellikleri, ahlaki gelişimleri ve sosyal bağlamlarıyla ilişkili çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu vurgulanmıştır.

Kelly, Kramer ve Shariff (2024) tarafından yapılan yaklaşık 60 yılı kapsayan meta-analiz çalışmasında dindarlığın prososyal ve antisosyal davranışlarla ilişkili olup olmadığı anlaşılmaya

çalışılmıştır. Çalışmada prososyallik ve dindarlık arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Bu ilişkinin gücü ölçüm türüne göre değişkenlik göstermektedir. Öz-bildirim temelli ölçümlerde ilişki yüksek bulunurken davranışsal ölçümlerde daha düşüktür. Bu ayrışmanın sebepleri arasında davranışsal temelli ölçümlerin sınırlı olması, öz yüceltme ve toplumsal beğenirlik gösterilmiştir. Korkmaz ve Hacıkeleşoğlu (2021) ibadetler ve prososyallik arasında istatiksel olarak anlamlı bir korelasyonun varlığından söz etmiştir. Ayten (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada dindarlığın hem bilgi-ibadet hem de inanç-etki boyutlarıyla empatik eğilimler arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Prososyal davranışlar çok yönlü davranışlardır ve ortaya çıkaran tek bir faktörden söz edilemez. Bireylerin bir başkası ya da toplum yararına bir eylemi gerçekleştirebilmesi için güçlü bir motivasyon gerekmektedir. Dindarlık da prososyal davranış motivasyonu sağlayan unsurlardan bir tanesidir.

4.3.2. Prososyallik Mutluluk İlişkisine Dair Bulgular

Tablo 34: Prososyallik ve Mutluluk Arasındaki Korelasyon

	Mutluluk
Prososyallik	,146**
Yardım Etme	,080
Hayırseverlik	,126*
Özgecilik	,150**
Paylaşma	,085
Affetme	,155**

Not: $p < .05$ anlamlılık düzeyi için *, $p < .01$ anlamlılık düzeyi için **.

Tablodaki verilere bakıldığında katılımcıların prososyallik düzeyleri ile mutlulukları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r= 146$, $p<.01$). Bu durum araştırmaya katılan bireylerde toplum yararına olan prososyal davranışların arttıkça mutluluklarının da arttığını göstermektedir.

Alt boyutlar incelendiğinde *yardım etme* ile mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($r=.080$, $p<.05$). Elde edilen bu bulguya göre prososyalliğin yardım etme davranışı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Özellikle araştırma grubunun öğretmenlerden oluştuğu düşünüldüğünde yardım etme ve prososyallik arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmaması daha anlaşılabilir olmaktadır. Çünkü öğretmenler mesleki görev anlayışıyla ya da sosyal sorumluluk bilinciyle yardım etme davranışını gerçekleştiriyor da olabilirler. Bu da görev bilinciyle yapılan yardım etme davranışının öznel mutluluk düzeyi üzerinde belirgin bir etkisinin olmamasına neden olabilir.

Hayırseverlik ve mutluluk arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir (r= 126, p<.01). Hayırseverlik bireyin başkalarının iyiliği için gönüllü olarak katkı sunma davranışını içerdiği için kişinin kendini anlamlı hissetmesini ve verme eyleminden kaynaklanan mutluluğu hissetmesini sağlar.

Özgecilik ve mutluluk arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. (r= 150, p<.01). Karşılık beklemeden tamamen başkasının yararına yapılan davranışlar olan özgeci davranışlar bireylerde kendini değerli hissetme ve aidiyet hissi oluşturarak mutluluk düzeylerinin artmasını sağlamaktadır.

Paylaşma boyutu ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır (r=.085, p<.05). Bu bulgu bireylerdeki paylaşma duygusunun mutluluk düzeylerinde artışa neden olmadığını göstermektedir. Özellikle paylaşma duygusunun toplumsal beklentilerden etkilenmesi göz önünde bulundurulursa öğretmenlerde bu davranışın görev bilinciyle yapıldığı düşünülebilir. Bu da mutlulukla doğrudan bir bağlantıya sahip olmamasına neden olabilir.

Affetme boyutu ile mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (r= 155, p<.01). Affetme boyutu, prososyallik alt boyutları ile mutluluk arasında en güçlü ilişkinin olduğu boyuttur. Affedicilik bireylerde olumsuz duygulardan arınmayı kolaylaştırır ve içsel huzuru sağlar. Affetme eğilimi yüksek düzeydeki bireyler öznel mutluluk eğilimine daha çok sahip olmaktadırlar. Özellikle affedicilik eğilimleri güçlü öğretmenlerin mesleki doyumları ve buna bağlı olarak mutluluk seviyeleri daha yüksek olabilmektedir.

Genel olarak bakıldığında mutluluk ile hayırseverlik, özgecilik ve affetme boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Hayırseverlik, özgecilik ve affetme boyutlarının mutlulukla ilişkisi anlamlı ve pozitif iken, yardım etme ve paylaşma boyutunun mutlulukla anlamlı bir ilişkisinin olmadığı anlaşılmıştır. Elde edilen bulgular literatürdeki prososyal davranışların mutluluğu arttırdığı yönündeki sonuçlarla örtüşmektedir. Aynı zamanda araştırmanın hipotezlerinden olan *''Öğretmenlerin prososyallik eğilimleri arttıkça mutluluk düzeyleri de artmaktadır.''* Hipotezini desteklemektedir.

Hui (2022) tarafından öne sürülen karşılıklı etkileşim modeli araştırmamızın bulgularıyla da örtüşmektedir. Araştırmamızda öğretmenlerin mutluluk düzeyleri ile prososyallik eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuç mutluluk düzeyi yüksek bireylerin hayırseverlik, özgecilik ve affetme gibi prososyal davranışlara daha fazla yöneldiğini göstermektedir. Bu durum Hui'nin öne sürdüğü iki değişkenin birbirini destekleyebileceği çift yönlü ilişki modelini desteklemektedir (Hui, 2022: 233).

4.3.3. Dindarlık Mutluluk İlişkisine Dair Bulgular

Tablo 35: Dindarlık ve Mutluluk Arasındaki Korelasyon

	Genel Dindarlık	Etki Boyutu	İbadet Boyutu
Mutluluk	,150**	,123**	,140**

*Not: p < .05 anlamlılık düzeyi için *, p < .01 anlamlılık düzeyi için **.*

Tabloda yer alan verilere göre *dindarlık* ile *mutluluk* arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r= 150, p<.01). Bu bulgu dindarlık düzeyi yükseldikçe bireylerin mutluluk düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

Dindarlığın alt boyutları incelendiğinde *etki boyutu* ile *mutluluk* düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyonun bulunmaktadır (r= 123, p<.01). Bireylerin inanç dünyalarının hem ruhsal dengeyi güçlendirerek ve olumsuz olaylarla baş etmeyi kolaylaştırarak hem de hayata karşı bir amaç, anlam ve güven hissi kazandırarak öznel mutluluk düzeyini arttırdığı düşünülebilir.

İbadet boyutu ve *mutluluk* arasındaki ilişkiye bakıldığında burada da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r= 140, p<.01). Namaz, oruç, dua gibi dini pratikler ruhsal huzur ve içsel tatmin sağlayarak bireylerin psikolojik iyi oluşları üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

Literatüre bakıldığında dindarlık ve mutluluk arasında bu araştırmada elde edilen bulgulara benzer bulgular elde eden pek çok çalışma bulunmaktadır (Aydemir, 2008:63; Sevindik, 2015:99; Kartopu, 2014:175; Diener, 2008:114; Karslı, 2018:255).

Mutluluk içsel ve dışsal pek çok faktörden etkilenen, kaynağını biyolojik, psikolojik ve kültürel etkenlerden alan karmaşık bir olgudur. Mutluluğu etkileyen faktörlerden bir tanesi de dindir. Dinin asıl amacının insanı dünya ve ahiret saadetine ve mutluluğuna ulaştırmak olduğu düşünüldüğünde aralarında güçlü bir ilişkinin olması kaçınılmazdır. Dinin insana psikolojik olarak olumlu etkilerinin olmasının yanı sıra çalışmanın konusu olan diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyerek, daha yardımsever, affedici, bağışlayıcı ve hayırsever olmasını öğütleyerek pozitif davranışlar ve duyguları oluşturduğu bir gerçektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dindarlık, prososyallik ve mutluluk olgularını konu edinen bu araştırmada, öğretmenlerin dini tutum ve davranışlarının prososyallik ve mutluluk düzeyleri ile olan ilişkisi incelenmiştir. Ayrıca cinsiyet, yaş, medeni durum, branş, anne baba olma, görev yapılan eğitim kademesi ve mesleki tecrübe gibi sosyo-demografik özelliklerle dindarlık, prososyallik ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelidir ve anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Anket formu Kişisel Bilgi Formu, Prososyallik Ölçeği, Dindarlık Ölçeği ve Mutluluk Ölçeğinden oluşturulmuştur. Araştırma grubu İstanbul ili Fatih ilçesinde resmi ya da özel kurumlarda görev yapmakta olan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmada 394 öğretmenden alınan veriler incelenerek analiz edilmiştir. Araştırma grubuyla alakalı betimleyici özellikler özetle şu şekildedir: katılımcıların %73,1'i (n=288) kadınlardan, %26,9'u (n=106) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş aralığı 22 ile 63 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 38,56'dır. %36'sı bekar (n=142), %64'ü evlidir (n=252). Ebeveyn olma durumuna bakıldığında %56,6'sı (n=223) anne baba olduklarını, %43,4'ü (n=171) çocuk sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımın en yüksek olduğu branş %32,7 ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleridir.

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile dindarlık, prososyallik ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkiler ve farklar ele alınarak; dindarlık ve prososyallik, prososyallik ve mutluluk, dindarlık ve mutluluk ilişkisinin araştırılmasından elde edilen sonuçlar sırasıyla aşağıda sunulmuştur.

Araştırma grubunun prososyallik, dindarlık ve mutluluk düzeylerine ilişkin genel profil kısaca şu şekildedir: üst sınırı 7 olan prososyallik ölçeğinde öğretmenlerin genel prososyallik ortalamaları oldukça yüksek çıkmıştır (M=4,80). Yardım etme alt boyutu en yüksek ortalamaya sahiptir (M=5,99). Yardım etme alt boyutunu sırasıyla hayırseverlik (M=4,45), paylaşma (M=4,39), affetme (M=4,29) ve özgecilik (M=4,15) alt boyutları takip etmektedir. Araştırma grubunun genel dindarlık ortalamasına (M= 4,34) ve dindarlık alt boyutları olan inanç etki (M=4,50) ve bilgi ibadet (M=4,11) boyutlarının ortalamasına bakıldığında dindarlık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların mutluluk ortalamasının ise (M=4,29) oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Prososyallik ve cinsiyet arasında erkeklerin prososyallik genel ve alt boyutlarında kadınlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Yalnızca hayırseverlik boyutunda kadınlar lehine

istatiksel olarak anlamlı olmayan bir yükseklik bulunmaktadır. Erkeklerin aldıkları yüksek puanların affetme alt boyutu dışında anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bulgular ‘’Kadınların prososyallik eğilimleri erkeklere kıyasla daha yüksektir’’ hipotezini ve ‘’Öğretmenlerin mesleki imajı düşünüldüğünde prososyallik eğilimlerinin affetme ve özgecilik alt boyutları diğerlerine göre daha yüksektir.’’ hipotezini desteklememiştir. Öğretmenlerin cinsiyetten bağımsız aldıkları eğitimin ve meslek doğasının bir gereği olarak benzer prososyal eğilimler gösterdiği görülmüştür. Dindarlık bakımından erkeklerin hem genel dindarlık hem de ibadet boyutunda kadınlardan daha dindar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın “Kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek dindarlık ortalamalarına sahiptir.” şeklindeki hipotezini desteklenmemiştir. Mutluluk bakımından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Araştırmanın hipotezlerinden olan ‘’Cinsiyet faktörü açısından katılımcıların mutluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.’’ hipotezi desteklenmiştir.

Prososyallik ve yaş ilişkisi açısından bulgular incelendiğinde yaş ilerledikçe prososyal eğilimlerin artmasına karşın bu artış anlamlı bulunamamıştır. Araştırmanın hipotezlerinden olan ‘’ Yaş ile prososyallik eğilimleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.’’ hipotezi desteklenmemiştir. Prososyallik alt boyutlarından affetme boyutu ve yaş arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Dindarlık bakımından bakıldığında yaşla birlikte dindarlığın arttığı görülmüştür. Araştırmanın yaş ilerledikçe dindarlık ortalamasının arttığı yönündeki hipotezi desteklenmiştir. Mutluluk ve yaş değişkeni arasında gerçekleştirilen analizler sonucunda mutluluğun yaş ile arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular mutluluğun yaşla birlikte arttığına dair olan araştırma hipotezini desteklemiştir.

Prososyallik ve medeni durum ilişkisi açısından elde edilen bulgulara bakıldığında bekarlar ve evliler arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Araştırma bulgularından olan evlilerin bekarlardan daha yüksek bir prososyallik eğilimine sahip olduğu hipotezi desteklenmemiştir. Araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin medeni durumlarından bağımsız olarak mesleki değerlerinin kişisel yaşamlarının önüne geçtiği şeklinde açıklanabilir. Dindarlık ve medeni durum bakımından hem genel dindarlık ortalamasında hem inanç etki ve ibadet boyutlarında evliler lehine anlamlı bir farklılık mevcuttur. Araştırmanın hipotezlerinden olan evlilerin bekarlardan daha yüksek bir dindarlık ortalamasına sahip olduğu hipotezini desteklenmiştir. Mutluluk ve medeni durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmanın hipotezlerinden olan evli bireylerin bekar bireylere kıyasla daha yüksek mutluluk düzeyine sahip olduğu hipotezi desteklenmemiştir.

Katılımcıların çocuk sahibi olmaları prososyallik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Öğretmenlerin meslekleri gereği çocuklarla bir arada olmalarının ve çocuk sevgisine

sahip olmalarının farklılık oluşmamasına sebep olduğu düşünülebilir. Dindarlık bakımından çocuk sahibi bireylerin daha dindar olduğu tespit edilmiştir. Dindarlık alt boyutlarında; inanç etki ve ibadet boyutlarında da çocuk sahibi olan bireyler lehine anlamlı farklar çıkmıştır. Araştırmanın hipotezlerinden olan çocuk sahibi olan bireyler olmayanlara göre daha dindardır hipotezini desteklenmiştir. Çocuk sahibi olmak ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Prososyallik ve branş ilişkisine bakıldığında diğer branş öğretmenlerinin DKAB İHL branş öğretmenlerine göre daha yüksek prososyal eğilimlere sahip olduğu görülmektedir. Hayırseverlik alt boyutu dışındaki tüm alt boyutlarda (Yardım etme, Özgecilik, Paylaşma, Affetme) anlamlı şekilde diğer branş öğretmenleri daha yüksek puanlara sahiptir. Araştırmanın DKAB İHL branş öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerine göre prososyallik eğilimlerinin daha yüksek olacağı yönündeki hipotezi desteklenmemiştir. Dindarlık açısından DKAB İHL öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerinden daha dindar olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın hipotezlerinden olan ‘’Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri diğer branşlara göre daha dindardır.’’ hipotezini desteklenmiştir. Mutluluk ile branş değişkeni arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Prososyallik ve mesleki tecrübe arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğretmenlerin aldıkları mesleki eğitimler neticesinde mesleğin ilk yıllarından itibaren yüksek düzeyde prososyal eğilimler gösteriyor olması tecrübe ile prososyallik arasında ilişkinin bulunmamasını açıklayabilir. Araştırma hipotezlerinden olan ‘’ Öğretmenlerin prososyallik eğilimleri ile mesleki tecrübe değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.’’ hipotezi desteklenmemiştir. Mutluluk ve mesleki tecrübe arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Araştırmada prososyallik, dindarlık ve mutluluğun demografik değişkenlerle ilişkisi incelendikten sonra prososyallik, dindarlık ve mutluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Prososyallik ile dindarlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen bulgular neticesinde araştırmanın hipotezlerinden olan ‘’Katılımcıların dindarlık düzeyi arttıkça prososyallik eğilimleri de artmaktadır.’’ hipotezi desteklenmiştir. Prososyallik ile dindarlık alt boyutlarından olan inanç etki boyutu arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Prososyallik ve ibadet boyutu arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum öğretmenlerin inanç ve değer yönelimlerinin sosyal davranışlarını belirlemede daha etkili olduğunu; ibadet gibi ritüel davranışların bu etkiyi aynı ölçüde yansıtmadığını göstermektedir. Dindarlığın ahlaki yönünü de temsil eden inanç etki boyutu affetme, paylaşma ve yardım etme gibi başkaları yararına davranışlarla örtüşmektedir. Prososyalliğin alt boyutlarında yardım etme boyutu haricinde tümünün dindarlık ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Prososyallik ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç araştırmanın hipotezlerinden olan prososyallik ve mutluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkinin bulunduğu hipotezini desteklemiştir. Mutluluk prososyallik alt boyutlarından hayırseverlik, özgecilik ve affetme alt boyutlarıyla da pozitif yönde anlamlı ilişki içindedir. Yardım etme ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmaması yardım etme davranışının öğretmenlerde var olan sosyal sorumluluk bilinci ve mesleki görev anlayışıyla yapılmasından kaynaklanabilir.

Dindarlık ve mutluluk arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Dindarlık düzeyi arttıkça mutluluk düzeyinin de arttığı görülmüştür. Dindarlığın alt boyutları da mutlulukla pozitif yönde anlamlı ilişki içindedir. Din birey için, güven, huzur ve aidiyet kaynağı olarak psikolojik iyi oluşu desteklemektedir.

Sonuçların genel olarak değerlendirilmesi durumunda prososyallik ile dindarlık, prososyallik ile mutluluk ve dindarlık ile mutluluk arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu görülmektedir. Temel değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisi ve sosyo-demografik değişkenlerle olan ilişkisine bakıldığında araştırmanın birçok hipotezinin desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın yardım etme, rehberlik etme, empati kurma ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etme gibi prososyal eğilimleri yüksek bir meslek grubu olan öğretmenlerle yürütülmesi prososyallik, dindarlık ve mutluluk ilişkisini görünür biçimde ortaya koyabilecek bağlamı sağlamaktadır. Bu özgün tarafının yanında araştırma doğası gereği bazı sınırlılıkları da içinde barındırmaktadır. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalar için bazı önerilerde bulunulabilir:

- Araştırma yalnızca öğretmen örneklemiyle sınırlandırılmıştır. Öğretmenlerin meslek rolleri gereği yüksek prososyal eğilimler göstermesi sonuçların diğer meslek gruplarına genellenmesini engelleyebilir. Gelecekteki araştırmalarda farklı meslek gruplarıyla karşılaştırmalı analizler yapılabilir.
- Örneklemin tek bölgeyle sınırlı olması kültürel ve sosyo-ekonomik çeşitliliğin tam olarak yansıtılmamasına sebep olmuş olabilir. Sonraki araştırmalar farklı bölgelerden öğretmenlerle yapılarak veri çeşitliliği sağlanabilir.
- Katılımcıların gönüllülük esasına göre belirlenmesi özellikle yardım etme, empati ve dindarlık gibi değerlere sahip ve duyarlı bireylerin daha fazla katılım sağlamasına neden olmuş olabilir.
- Nitel yöntemlerle derinlemesine araştırma ve gözleme dayalı veriler eklenerek, nicel olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın daha iyi analiz edilerek anlaşılması sağlanabilir.

- İbadet boyutu ile prososyallik arasında anlamlı ilişki bulunmaması dikkate değer bir sonuçtur. Sonraki araştırmalarda içsel dışsal dindarlık ve prososyallik ilişkisini araştırılabilir.
- Genel olarak yüksek dindarlık eğilimine sahip bir örneklemle çalışılmış olması, sonuçların çeşitliliğini sınırlandırmıştır. Bu nedenle sonraki araştırmalarda dindarlık düzeyinin daha düşük olması beklenilen gruplarla karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Böylece dinin prososyallik üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılabilir.

Bu araştırmanın öğretmenler üzerinde yapılması bakımından uygulamaya yönelik yapılabilecek öneriler şunlardır:

- DKAB öğretmenlerine kıyasla diğer branş öğretmenlerinin prososyallik düzeyinin daha yüksek çıkması din eğitiminin yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Din eğitiminde bilişsel içeriklerin yanında duyuşsal ve empati, yardımlaşma, paylaşma değerlerini pekiştiren uygulamaları etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.
- Mutluluk ve prososyallik arasındaki anlamlı ilişki göz önüne alındığında öğretmenlerin psikolojik iyi oluşlarını arttırmaya yönelik motivasyon arttırıcı etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir.
- Okul ikliminin prososyal davranışları destekleyeceği beklenmektedir. Okul iklimini desteklemeye yönelik öğretmen-idareci-öğrenci ilişkilerini arttırıcı çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenlerin prososyallik eğilimleri yüksek olsa da bu eğilimin devamı için hizmet içi çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Aghababaei, N. (2014), "Dirty Dozen vs. The H factor: Comparison of the Dark Triad and Honesty–Humility in prosociality, religiosity, and happiness", *Personality and Individual Differences*, 67: 6-10.

Arslan, Z. (2006), Öğretmenlerde Dindarlık, Değerler ve İş Doyumu Üzerine Bir Araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayten, A. (2009), Prososyal Davranışlarda Dindarlık ve Empatinin Rolü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayten, A. (2013), *Empati ve Din*, İstanbul: İz Yayıncılık.

Ayten, A. (2022), *Erdeme Dönüş* (3. Baskı.), İstanbul: İz Yayıncılık.

Ayten, A., Korkmaz, S. (2019), "The relationships between religiosity, prosociality, satisfaction with life and generalised anxiety: A study on Turkish Muslims", *Mental Health, Religion & Culture*, *22*/10: 980–993. https://doi.org/10.1080/13674676.2019.1695246

Ayten, A., Tura, H. (2017), "Affetme ve Dindarlık Hayat Memnuniyetini nasıl destekler?", *İslami İlimler Dergisi*, *12*/3: 27-54.

Ayten, A., Yıldız, R. (2016), "Dindarlık, Hayat Memnuniyeti İlişkisinde Dini Başa Çıkmanın Rolü Nedir?", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, *16*/1: 281-308.

Baumsteiger, R. (2019), "What the World Needs Now: An Intervention for Promoting Prosocial Behavior", *Basic and Applied Social Psychology*. https://doi:10.1080/01973533.2019.1639507

Baynal, F. (2015), "Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *4*/1: 206-231.

Bodur, B. (2024), Öğretmenlerde Bireysel ve Sosyal Sorumluluk, Mesleki Tükenmişlik ve Dindarlık İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ordu, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canel Çınarbaş, D., Doğan, F. (2019), "Travma Sonrası Stres ile Prososyal Davranış Arasındaki İlişkide Travma Sonrası Büyümenin Rolü", *Nesne*, *7*/15: 201-213. doi: %2010.7816/nesne-07-15-04

Carlo, G., Randall, B. (2002), "The Development of a Measure of Prosocial Behaviors for Late Adolescents", *Journal of Youth and Adolescence*, *1*/31: 31-44.

Cirhinlioğlu, Z., Ok, Ü., Gül, F. (2013), *Dindarlık, Ruh Sağlığı ve Modernite*, Nobel Akademik Yayıncılık.

Çakır, B. (2015), *Ortaokul Öğretmenlerinin Dindarlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ünye Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çekin, A. (2013), "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Prososyal Davraniş Eğilimleri Üzerine Nicel Bir İnceleme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *6*/28: 35-45.

Çelik, C. (2002), *Şehirleşme ve Din*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Çelik, D. (2022), Yaratici Kişilik Özellikleri ve Prososyal Davranişlar Arasindaki İlişkide Beğenilme Arzusunun Araci Rolü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Çelik, E., Çağdaş, A. (2010), "Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23.

Dağlıoğlu, Z. (2025), Prososyallik, Dindarlik ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Sivil Toplum Kuruluşlarinda Görev Alan Bireyler Üzerine Nicel Bir Araştirma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, Y., Atlı, A., Kıs, A. (2016), "Empathy Based on Gender in Dissertations Submitted in Turkey: A Meta-Analysis Study", *Eurasian Journal of Educational Research*, 64: 69-90. doi: 10.14689/ejer.2016.64.4

Demirkol, M. (2019), "Dinî Bir Tutum Olarak Yardımseverlik", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *7*/2: 211-232. doi: 10.5281/zenodo.3594044

Demiröz, F., Kımter, N. (2024), "Türkiye'de Din Psikolojisi Alanındaki "Dindarlık" Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi Üzerine Bir Araştırma", *Bilimname*, 51: 405-456. doi: 10.28949/bilimname.1411980

Diener, E., Biswas-Diener, R. (2008), "Happiness: Unlocking the mysteries of psychological wealth", *Blackwell Publishing*. doi: 10.1002/9781444305159

Doğan, T., Akıncı Çötok, N. (2011), "Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formunun Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *4*/36: 165-172.

Dökmen, Ü. (2002), *İletişim Çatışmaları ve Empati* (20. Baskı), İstanbul: Sistem Yayınları.

Duru, İ. (2021), Okullarda Prososyal Davranış ve Pozitif Ses Çıkartma Davranışı Oluşumunda Lider-Üye Etkileşiminin Rolü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Aydın, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

Düzgüner, S. (2019), "Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (özgecilik) Tanımı Ve Konumu", *Bilimname*, 40: 351-373. doi: 10.28949/bilimname.595847.

Eisenberg, N., Miller, P. (1990)," The development of prosocial behavior versus nonprosocial behavior in children", *Handbook of Developmental Psychopathology*, New York: Plenum Press: 181-182.

Eisenberg, Nancy, Fabes, R. A. ve Spinrad, T. L. (2006), Prosocial Development: 646-718.

Ekşi, H., Dilmaç, B. (2012). Öğretmenlerin Sahip Oldukları Değerlerin ve Özgeci Davranışlarının Mesleki Benlik Saygısı Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *10*(23), 65-82.

Ericson, E. (2022), İnsanın *8 Evresi* (6. Baskı.), İstanbul: Okuyan Us Yayınları.

Eryılmaz, A., Ercan, L. (2011), "Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *4*/36: 139-151.

Eryılmaz, Ö. (2021), "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Prososyallik Düzeyinin İncelenmesi", *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *3*/21: 965-977. doi: 10.17240/aibuefd.2021.21.64908-955651

Evcimik, S. (2025), "Öğretmen Adaylarının Prososyal Davranış Algısı", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, *3*/14: 1572-1595. doi: 10.15869/itobiad.1714779

Genç, H., Şahin, Y. (2020), "A Research About Happiness and Optimism in Teachers" *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *21*/1: 178-192. doi: 10.17679/inuefd.555345

Günay, Ü. (1999), *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İstanbul: Erzurum Kitaplığı.

Hökelekli, H. (2017), *Din Psikolojisi* (13. Baskı.), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Hui, B. P. H. (2022), "Prosocial behavior and well-being: Shifting from the 'chicken and egg' to positive feedback loop", *Current Opinion in Psychology*, 44: 231-236. doi: https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.09.017

İşmen, E., Yıldız, A. (2005), "Öğretmenliğe İlişkin Tutumların Özgecilik ve Atılganlık Düzeyleri Açısından İncelenmesi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42: 151-166.

Kağıtçıbaşı, Ç., Cemalcılar, Z. (2017), *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar* (20. Basım.), İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karaca, F. (2000), *Ölüm Psikolojisi*, İstanbul: Beyan Yayınları.

Karaca, F. (2014), *Yabancılaşma ve Din: Dinsel Yabancılaşmanın Sosyal Psikolojik Analizi* (2. Baskı.), İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Karslı, N. (2018), *Mutluluk ve Dindarlık* (1. Baskı), Kayseri: Kimlik Yayınları.

Kayacı, E. (2021), "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Empati Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, *4*/1: 122-137. doi: 10.52637/kiid.923780

Kayıklık, H. (2003), *Orta Yaş ve Yaşlılıkta Dinsel Eğilimler*, Adana: Baki Kitabevi.

Keleş, A. (2019), Din Görevlilerinde Dindarlık ve Mutluluk Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kelly, J. M., Kramer, S. R., Shariff, A. F. (2024), "Religiosity Predicts Prosociality, Especially When Measured by Self-Report: A Meta-Analysis of Almost 60 Years of Research", *Psychological Bulletin*, *3*/150: 284-318.

Korkmaz, S., Hacıkeleşoğlu, H. (2021), "Prososyallik, Empatik Eğilim ve Dindarlık Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50: 535-569. doi: 10.17120/omuifd.895925

Köktaş, M. E. (1993), *Türkiye'de Dini Hayat: İzmir Örneği*, İzmir: İşaret Yayınları.

Köse, A., Ayten, A. (2016). *Din Psikolojisi* (6. Baskı.), İstanbul: Timaş Yayınları.

Köse, F. (2022), Öğretmen Adaylarının Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yeterlilik Algılarının Prososyal Eğilimlerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçükuzun, E. (2022), Çalışanların Prososyal Davranışlarının Demografik Faktörler Açısından İncelenmesi; Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Mehmedoğlu, A. U. (2004), *Kişilik ve Din*, İstanbul: Dem Yayınları.

Özdeş, T. (2006), "Akıl-Vahiy İlişkisi ve Kur'an'da İman-Amel Bütünlüğü", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *2*/10: 11-15.

Özdevecioğlu, M. (2009), "Örgütler Arası Vatandaşlık Davranışları: Teorik Çerçeve ve Bir Ölçek Geliştirme Çalışması", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 33: 47-67.

Peker, H. (2014), *Din Psikolojisi*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Reber, A. S. (1985), *The Penguin Dictionary of Psychology*, Penguin Books.

Ryff, C. D. (1989), "Happiness is everything or is it? Explorations on the meaning of psychological well being", *Journal of Personality and Social Psychology*, 57:1069-1081.

Safitri, A., Niko, P. F. (2024)," The Relationship Between Religio s ity and Prosocial Behavior in Generation Z", *Esoterik: Jurnal Akhlak dan Tasawuf*, *1*/10: 43-60. DOI: 10.21043/esoterik.v10i1.26289

Santrock, J. W. (2019), *Yaşam Boyu Gelişim,* Ankara: Nobel Yayıncılık.

Saroglou, V. (2005), "Prosocial Behavior and Religion: New Evidence Based on Projective Measures and Peer Ratings", *Journal for the Scientific Study of Religion*, *3*/44: 323-348. doi: 10.1111/j.1468-5906.2005.00289.x

Saroglou, V. (2011), "Believing, Bonding, Behaving, and Belonging: The Big Four Religious Dimensions and Cultural Variation", *Journal of Cross-Cultural Psychology,* 42/8, 1320–1340. https://doi.org/10.1177/0022022111412267

Saroglou, V. (2013), Religion, Spirituality and Altruism, *APA Handbook of Psychology, Religion, and Spirituality*, 439-457.

Sayar, K., Bağlan, A. (2010), *Koruyucu Psikoloji: Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Seligman, M. (2007), *Gerçek Mutluluk*, Ankara: HYB Basım Yayın.

Solak, N., Göregenli, M. (2009), "Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi", *Türk Psikoloji Yazıları*, *12*/24: 72-89.

Taylor, S. (2007), *Sosyal Psikoloji*, Ankara: İmge Kitabevi.

Uğur, Z. (2018), "Çocuk Sahibi Olmak İnsanları Mutlu Ediyor Mu?", *Nüfusbilim Dergisi*, 40: 83-105.

Ulukan, M. (2020), "Öğretmenlerin Mutluluk ile Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *13*/73: 620-631. doi: 10.17719/jisr.10978

Uysal, V. (2006), "Genç Yetişkinlerde Affetme Eğilimleri ve Dinî Yönelim/Dindarlık", *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 48.

Ünsal, T. (2021), Çalışan Kadınların Stres Düzeyleri ile Psikolojik Dayanıklılık ve Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Vural, M. E. (2021), Hayatin Anlamı, Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisi: Bir Karma Yöntem Araştırması, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaparel, R. (1987), "Dinin Tarifi Mümkün müdür?", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *4*: 403-417.

Yapıcı, A. (2006), "Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *1*/6: 65-115.

Yapıcı, A. (2007), *Ruh Sağlığı ve Din: Psikososyal Uyum ve Dindarlık*, Adana: Karahan Kitabevi.

Yeşiltaş, M., Kanten, P., Sormaz, Ü. (2013), "Otantik liderlik tarzının prososyal hizmet davranışları üzerindeki etkisi: Konaklama işletmelerine yönelik bir uygulama", *Istanbul University Journal of the School of Business Administration*, *2*/42.

Yıldız, D. (2021), Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik İyi Oluş Ve Yaşamda Anlamın Yordayıcısı Olarak Prososyal Davranışlar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yıldız, M. (2014), *Ölüm Kaygısı ve Dindarlık*, İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı.

Yüce, M. S. (2025), Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Psikolojik Sağlamlık ve Prososyallik Düzeyleri ile Doğal Karar Verme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yücesan, B., Zincirli, M. (2022), "Öğretmenlik Meslek Etiği Algısı İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki", *Journal of History School*, *15*/61: 3582-3612. doi: http://dx.doi.org/10.29228/Joh.66210

Zhang, li. (2008), "Religious affiliation, religiosity, and male and female fertility", *Demographic Research*, *8*/18: 233-262.

EKLER

Ek-1: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak yürütülen bir yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmanın örneklemini İstanbul'da görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Üç aşamadan oluşan anketi doldurma süreniz 4-5 dakikadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz çalışmanın güvenilir ve geçerli sonuçlar vermesi bakımından çok önemlidir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olarak olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Veriler yalnızca araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Araştırmacı: Nurseda ONUR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali AYTEN

1. Yaşınız:……
2. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( )Erkek
3. Medeni durumunuz: ( ) Evli ( ) Bekar
4. Çocuğunuz var mı? ( ) Var ( ) Yok

   Varsa sayısı yazınız. …….
5. Branşınız:……..
6. Görev yaptığınız eğitim kademeniz: ( ) Okul Öncesi ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise
7. Meslekteki kaçıncı yılınız:……

Prososyallik Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve kendinizi değerlendiriniz. Her bir ifadenin size ne kadar uyduğunu karşısında bulunan kutucuğa işaretleyiniz.

		Bana hiç uygun değil						**Bana çok uygun**
1	Gerektiğinde komşularımıza yardım ederim.	1	2	3	4	5	6	7
2	Arkadaşlarım bana ihtiyaç duyduklarında yardım ederim.							
3	İnsanlara yardım ettiğimde huzurlu olurum.							
4	İnsanlara karşı yardımsever olmak her zaman benim için önemlidir.							
5	Eşyasını taşımakta zorlanan birisini görürsem ona yardım ederim.							
6	Yorgun olsam da toplu taşıma araçlarında yerimi başkalarına (hasta, hamile, yaşlı) veririm.							
7	Güvenilir hayır kuruluşlarına yardım ederim.							
8	Düzenli olarak hayır kurumlarına bağışta bulunurum.							
9	Hastane, cami ve okul derneklerine yardım ederim.							
10	Kazancımın önemli bir kısmını düzenli olarak hayır kurumlarına veririm.							
11	İnternet üzerinden yapılan güvenilir yardım kampanyalarına katkı sağlarım.							
12	Muhtaçlara sık sık maddi yardımda bulunurum.							
13	Arkadaşlarla yemek yediğimizde hesabı genel olarak ben öderim.							
14	İhtiyacım olsa da cebimdeki son parayı muhtaç birisine verebilirim.							
15	Ödemelerim olsa da arkadaşım borç istediğinde borç veririm.							
16	İstendiğinde tanımadıklarıma da kan bağışı yaparım.							
17	Sağlığım elverirse yakınlarım dışındakilere de böbreğimin birini bağışlayabilirim.							
18	Birlikte yemek yerken payımın bir kısmından arkadaşlarım için vazgeçebilirim.							
19	Başkalarına yemek ısmarlamak hoşuma gider.							
20	Tanıdıklarımın bana karşı işlediği pek çok kabahati affedebilirim.							
21	Birisi beni üzerse veya incitirse ona karşı hakkımı helal ederim.							
22	Arkadaşlarımla bozuştuğumda ilk arayan ben olurum.							

Mutluluk Ölçeği

Genel olarak yaşamınızı düşününerek aşağıdaki seçeneklerin size ne derece uygun olduğunu (X) ile işaretleyiniz.

	Hiç Katılmıyorum	**Katılmıyorum**	**Biraz Katılıyorum**	**Katılıyorum**	**Tamamen Katılıyorum**
1. Kendimden hoşnut değilim.	1	2	3	4	5
2. Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
3. Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	1	2	3	4	5
4. Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	1	2	3	4	5
5. Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.	1	2	3	4	5
6. Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde (dinç) hissederim.	1	2	3	4	5
7. Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	1	2	3	4	5

Dindarlık Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadelere uygun gördüğünüz şıkları işaretleyiniz.

1) Dini inançlarım muhtaçlara yardım etmemde etkilidir.

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

2) İbadet ederken kendimi Allah'a yakın hissederim.

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

3) Din, hayatın anlamını kavrama ve hayatta karşılaşılan sorulara cevap bulmada yardımcıdır.

(a) Tamamen katılıyorum (b) Katılıyorum (c) Kararsızım (d) Katılmıyorum (e) Hiç katılmıyorum

4) Sosyal problemlerle (ailevi problemler, geçim sıkıntısı vb) ilgili çözüm yolları ararken dini inançlarınızın rolü olur mu?

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

5) Kur'an-ı Kerim'i, Arapçasından veya Türkçe mealinden ne sıklıkta okursunuz?

(a) Her gün bir miktar okurum

(b) Çoğu zaman okurum

(c) Bazen okurum

(d) Nadiren okurum

(e) Hiç okumam

6) Beş vakit namaz kılmayla ilgili davranışınız aşağıdakilerden hangisine uygundur?

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

7) Sağlığınız elverdiği sürece Ramazan oruçlarını tutar mısınız?

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

8) İbadetlerinizi gereği gibi yerine getirebilmek için sahip olduğunuz bilgi düzeyini nasıl buluyorsunuz?

(a) Çok İyi (b) İyi (c) Orta (d) Zayıf (e) Hiçbir bilgim yok

9) Dini inançlarım gereği doğru söylemeye gayret ediyorum.

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

10) Dini inançlarım gereği komşularıma iyi davranıyorum.

(a) Her zaman (b) Çoğu zaman (c) Bazen (d) Nadiren (e) Hiçbir zaman

Ek-2: Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzin Belgesi

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ARAŞTIRMA UYGULAMA İZNİ BELGESİ

EĞİTİMİN YÜZYILI

Başvuru No: MEB.TT.2024.011557.01

T.C. Kimlik No: 40*******16

Adı Soyadı: NURSEDA ONUR

Araştırmanın Adı: Öğretmenlerde Dindarlığın Prososyal Davranışlara ve Mutluluğa Etkisi

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğretmen

Veri Toplama Aracının Başlığı: Prososyallik Ölçeği-Dindarlık Ölçeği- Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formu

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 17.12.2024

Araştırma Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 17.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Yönergesine" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup aşağıda ifade edilen bilgiler kapsamında araştırma uygulama izni Millî Eğitim Bakanlığı ilgili birimleri tarafından onaylanmıştır.

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
İSTANBUL	İmam Hatip Lisesi	İstanbul Recep Tayyip Erdoğan Anadolu İmam Hatip Lisesi (FATİH)	160440
İSTANBUL	İmam Hatip Lisesi	Kocamustafapaşa Anadolu İmam Hatip Lisesi (FATİH)	750277
İSTANBUL	İmam Hatip Lisesi	Cibali Şehit İlhan Varank Anadolu İmam Hatip Lisesi (FATİH)	751733
İSTANBUL	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Neslişah Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (FATİH)	763758
İSTANBUL	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Şehit Tolga Ecebalın Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (FATİH)	765191
İSTANBUL	Anadolu İmam Hatip Lisesi	Ali Nar Anadolu İmam Hatip Lisesi (FATİH)	767511
İSTANBUL	İmam Hatip Ortaokulu	Fethiye İmam Hatip	734533

Serhat Mah. 1290. Sokak No.8/B 06374 Yenimahalle/Ankara TÜRKİYE
Telefon No: (0312) 413 43 00, Belgegeçer No: (0312) 413 45 12
e-posta: ttkb.egitimarastirmalari.arastirmaizinleri@meb.gov.tr, internet adresi: ttkb.meb.gov.tr

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
		Ortaokulu (FATİH)	
İSTANBUL	İmam Hatip Ortaokulu	Fatih İmam Hatip Ortaokulu (FATİH)	734536
İSTANBUL	İmam Hatip Ortaokulu	Fatih Atatürk İmam Hatip Ortaokulu (FATİH)	749417
İSTANBUL	İmam Hatip Ortaokulu	Gazi İmam Hatip Ortaokulu (FATİH)	750446
İSTANBUL	İmam Hatip Ortaokulu	Akşemsettin İmam Hatip Ortaokulu (FATİH)	761484
İSTANBUL	İmam Hatip Ortaokulu	Yavuz Selim İmam Hatip Ortaokulu (FATİH)	762695
İSTANBUL	Ortaokul	Aksaray Mahmudiye Ortaokulu (FATİH)	741977
İSTANBUL	Ortaokul	Büyük Reşitpaşa Ortaokulu (FATİH)	741953
İSTANBUL	Ortaokul	Hattat Rakım Ortaokulu (FATİH)	741926
İSTANBUL	Ortaokul	Hırkai Şerif Ortaokulu (FATİH)	741924
İSTANBUL	Ortaokul	Oruçgazi Ortaokulu (FATİH)	732033
İSTANBUL	Ortaokul	Çapa Atatürk Ortaokulu (FATİH)	732022
İSTANBUL	Ortaokul	Tevfik Kut Ortaokulu (FATİH)	732039
İSTANBUL	Ortaokul	Vedide Baha Pars Ortaokulu (FATİH)	732044
İSTANBUL	Ortaokul	Tarık Us Ortaokulu (FATİH)	741890
İSTANBUL	Ortaokul	Mehmet Akif Ortaokulu (FATİH)	741898
İSTANBUL	İlkokul	Akşemsettin İlkokulu (FATİH)	728367
İSTANBUL	İlkokul	Çapa İlkokulu (FATİH)	728385

Serhat Mah. 1290. Sokak No.8/B 06374 Yenimahalle/Ankara TÜRKİYE
Telefon No: (0312) 413 43 00, Belgegeçer No: (0312) 413 45 12
e-posta: ttkb.egitimarastirmalari.arastirmaizinleri@meb.gov.tr, internet adresi: ttkb.meb.gov.tr

Uygulama Yapılacak İller	Uygulama Yapılacak Birimler	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatları	Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu
İSTANBUL	İlkokul	Emin Ali Yaşin İlkokulu (FATİH)	728550
İSTANBUL	İlkokul	Gencosman İlkokulu (FATİH)	728559
İSTANBUL	İlkokul	Hacı Süleyman Bey İlkokulu (FATİH)	728565
İSTANBUL	İlkokul	Hekimoğlu Alipaşa İlkokulu (FATİH)	728570
İSTANBUL	İlkokul	İskenderpaşa İlkokulu (FATİH)	728592
İSTANBUL	İlkokul	Katip Çelebi İlkokulu (FATİH)	728612
İSTANBUL	İlkokul	Katip Kasım İlkokulu (FATİH)	728617
İSTANBUL	İlkokul	Melek Hatun İlkokulu (FATİH)	728624
İSTANBUL	Anadolu Lisesi	Pertevniyal Lisesi (FATİH)	456341
İSTANBUL	Anadolu Lisesi	Ahmet Rasim Anadolu Lisesi (FATİH)	750893
İSTANBUL	Anadolu Lisesi	Seyitömer Anadolu Lisesi (FATİH)	775268
İSTANBUL	Anadolu Lisesi	Şehremini Anadolu Lisesi (FATİH)	964180
İSTANBUL	Anadolu Lisesi	Fatih Gelenbevi Anadolu Lisesi (FATİH)	964181
İSTANBUL	Anadolu Lisesi	Vefa Lisesi (FATİH)	969664

Not: *Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Belgeler aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.*

Serhat Mah. 1290. Sokak No.8/B 06374 Yenimahalle/Ankara TÜRKİYE
Telefon No: (0312) 413 43 00, Belgegeçer No: (0312) 413 45 12
e-posta: ttkb.egitimarastirmalari.arastirmaizinleri@meb.gov.tr, internet adresi: ttkb.meb.gov.tr